

N:o

29

A

G

O

N

AGON

POHJOINEN FILOSOFIYHDISTYS RY
NORDLIGA FILOSOFISÄLLSKAPET RF
NORTHERN PHILOSOPHERS

1/2011
10. VSK.
16.3.2011

USKOMATON SUORITUS EERO PERUNKA s.4

RAHOITUSKRITEERIT KOETTELEVAT YLIOPISTOLAITOSTA ZON POLITIKON s.6

AVARUUSROJUA JUHANI NISKANEN s.7

HEIDEGGERIN METAFYSIIKKA, ERITYISTIETEIDEN PERUSTA JA PSYKOLOGIATIEDE KOSTI JOENSUU s.8

MARJOJEN POIMINNASTA PIA-KRISTA RIMPPI s.10

KAIKKI MITÄ NÄÄT VOI OLLA HARHAA TAI YHTÄ HYVIN UNELMAA

KOHTI HALLITSEMATONTA MAAILMANPOLITIIKAN JULKISUUTTA TOMMI KOIVULA s.12

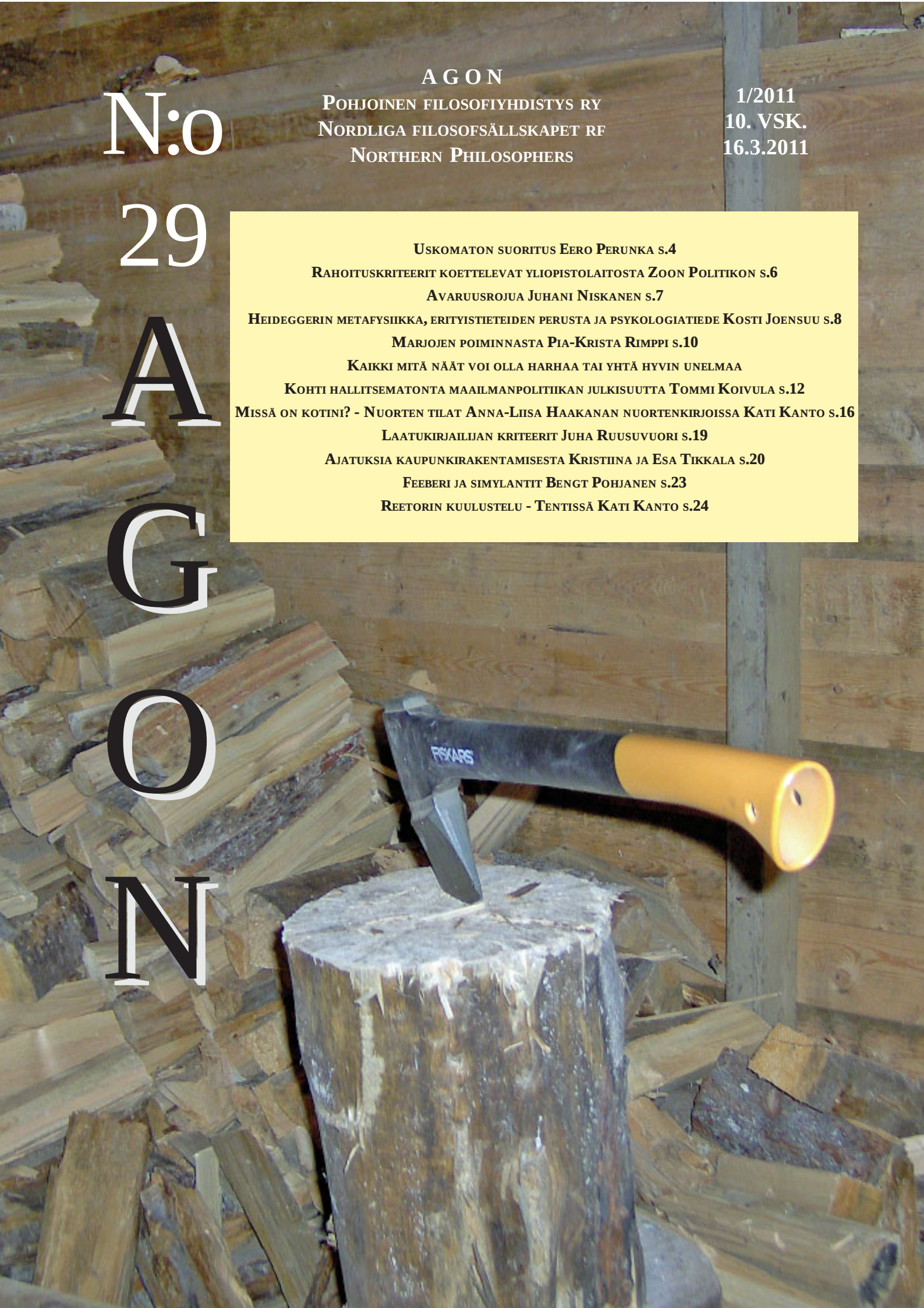
MISSÄ ON KOTINI? - NUORTEN TILAT ANNA-LIISA HAAKANAN NUORTENKIRJOISSA KATI KANTO s.16

LAATUKIRJAILIJAN KRITEERIT JUHA RUUSUVUORI s.19

AJATUKSIA KAUPUNKIRAKENTAMISESTA KRISTIINA JA ESA TIKKALA s.20

FEEBERI JA SIMYLANTIT BENGT POHJANEN s.23

REETORIN KUULUSTELU - TENTISSÄ KATI KANTO s.24

Päätoimittaja
Niilo Nikkonen
Toimituksen osoite:
Kittiläntie 4690
97310 PATOKOSKI

Taitto:
Niilo Nikkonen
Kuvat:
NN-arkisto, ellei toisin mainita
Kirjankannet kustantajilta

AGON numero 29
10. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
Kustantaja:
AGON Pohjoinen filosofi-
yhdistys ry.
copyright AGON ja kirjoittajat
Paino:
Lapin yliopistopaino
ROVANIEMI

ISSN-L 1799-1781
ISSN 1799-1781
ISSN 1799-1900 (PDF)

AGON Pohjoinen filosofiyhdistys
Lapin yliopisto
PL 122
ROVANIEMI
Puheenjohtaja:
Kati Kanto
Kati.Kanto@rovaniemi.fi
Sihteeri:
Kosti Joensuu
kjoensuu@ulapland.fi
Rahastonhoitaja:
Rainer Salosensaari
rainer.salosensaari@ulapland.fi

<http://www.ulapland.fi/agon>

JÄSENMAKSUT 2011
Jäsenmaksu 15,- euroa
Opiskelijat, työttömät ja muut
vähävaraiset 10,- euroa
Kannatusjäsenyys 15,- euroa
Postitusmaksu 4,- euroa
Vuosikerta yhteisöille 30,- euroa

AGON Pohjoinen filosofiyhdistys
Pohjolan Osuuspankki (POP)
F10756405020003533
BIC
OKOYFIHH

Jäsenhakemuksen ja osoitteen
muutoksen voi jättää pu-
heenjohtajalle sähköpostilla.
agon@ulapland.fi

PÄÄKIRJOITUS

Niilo Nikkonen

Japani ja Euroopan Japani

Japanissa tapahtuneet maanjäristykset ja tsunami ovat aiheuttaneet "suunnatonta tuhoa". Tuhot arvioidaan lehdissä jo suuremmiksi kuin vuosi sitten sattuneessa Haitin maanjäristyksessä. Varmasti dollareilla mitattuna näin onkin. Japanissa on tuhoutunut infrastruktuuria, öljynjalostamo on palanut, kaksi ydinvoimalaa on kriittisessä tilassa jäädytyksen katketua. Autoja, laivoja, lentokoneita ja neljä junaa on kulkeutunut tsunamin myötä pitkin maita ja mantuja. Ruumiitakin varmasti lasketaan tuhansissa. Huoli suomalaisista turisteista tihkuu hikenä lööppilehtien otsikoista. Nikkei indeksi vapisee ja jenin arvo laskee. Mitäpä tuohon verrattuna on Haitin kaltaisen takapajulan tuhot - pikkurahoja, jotka eivät maailmantaloutta heilauttaneet. Tosin Haitissa kuoli välittömästi noin 230 000 ihmistä, miljoona jäi kodittomiksi ja kulkutaudit ryöstäytyivät valloilleen, mutta Haitissa ei ollut mainittavaa turismia.

STUK rauhoittelee suomalaisia kertoen johtajiensa suilla, ettei laskeumia tule Suomeen vaan ne kulkeutuvat Tyynelle valtamerelle. Niinpä niin, mereen mahtuu jätteitä ja saasteita, on aina mahtunut. Sitä paitsi Tyynen valtameren syvänteissä elää jo ennuudesta sarvipäisiä kaloja - so what.

Eero Perungan pamfletti sivulla 4 on peräti ajankohtainen. Ydinonnettomuuden ei tarvitse olla näyttävä räjähdys. Se voi olla kaivostoiminnan seurauksena hiipivää maaperän ja pohjavesien saastumista.

38 kansanedustajaa ei pyri enää jatsoon. Tosin Jörn Donner pyörsi päätöksensä ja asettui vaihteeksi RKP:n ehdokkaaksi. Lapissa voi myös äänestää RKP:n ehdokkaita. Mitä kertoo saamelaisparlamentin puheenjohtajan Klemetti Näkkäläjärven asettuminen ruotsalaisten ehdokkaaksi? Onko jotain perusteita siinä, että keskustalaiset pääministerit eivät ole suvainneet suoda saamelaisten edustajille virallista audienssia koko Jäätteenmäen-Vanhasen-Kiviniemen pääministerisession aikana? Vaaliasetelma on muutenkin mielenkiintoinen lähinnä Perussuomalaisten ansiosta. Odotettavissa on harvinaisen korkea äänestysprosentti. Arkadianmäen Torkkulaan odotetaan jopa sataa uutta kansanedustajaa. Kansalaisoikeuden käyttöön innostaa tyytymättömyys toteutettuun politiikkaan, tuskin ainakaan keväämmälle siirretty äänestysaika.

Arabimaissa on tapahtunut vallankumouksia ja kuohunta jatkuu. Suomessa ei sentään vielä olla siinä pisteessä. Tommi Kivulan artikkeli sivulta 12 alkaen perehdyttää viestintäteknologian merkityksiin kansannousuissa.

MUISTA ÄÄNESTÄÄ!

Rovaniemellä 2.3.2011

Tervehdys hyvät Agonin lukijat!

Uusi vuosi on pyörähtänyt käyntiin ja paljon vilkasta toimintaa on luvassa. Hallituksen kokouksessa on pohdittu jo useaan otteeseen tulevan juhlasymposiumin sisältöä. On ollut todella hieno huomata, kuinka paljon maassamme on henkilöitä, joilla on hallinnassa jokin erityisalue, jonka kautta he voivat laajentaa näkemyspiiriämme. Tarkoituksena on siis järjestää syyskuun loppupuolella kaksipäiväinen Agonin 10-vuotisjuhla-symposium. Siinä tullaan kuulemaan luentoja taiteen ja tieteen alueelta. Kaikki ehdotetut ideat jäsenten puolelta tapahtuman onnistumiseksi ovat tervetulleita.

Filosofia on monipuolinen tiede, jonka kautta voidaan avata ovia itseen ja ulkomaailmaan. Puhutaan arjen filosofiaa, tieteen filosofiaa, taiteen filosofiaa, feministisestä filosofiasta – kaikilla on sama päämäärä; selventää maailmaa, pyrkiä löytämään ratkaisua siihen, mikä on elämä yleensä, mikä on ihmisen paikka siinä, miksi me olemme täällä ja niin edespäin. Uskonpa, että lopullinen vastaus jää kuitenkin salaisuuksien varjoon. Silti tarvitsemme filosofiaa, oppiaksemme ymmärtämään itseämme ja toisiamme, maailmaa yleensä.

Filosofian kautta maailma voi muuttua paremmaksi. Sitä voi tehdä ainoastaan humanistinen tiede ja taide – ne ovat avainasemassa tässä kaupallisuuden ja median yhteiskunnassa. Ei ole mitään muuta keinoa, kuin toimia filosofian ja humanismin puolesta. Taistelevien metsojen tavoin olemme hakemassa vielä kerran Impivaaran kaltaista rauhan tyysijää, jota nykyajan yhteiskunnasta on niin vaikea löytää. Se löytyy ainoastaan omasta itsestä sitten, kun on oivaltanut jotain elämästä.

Tähän on olemassa ainoastaan yksi lääke: pysähtyminen. Pysähtyminen keskelle metsää tarkkailemaan, mitä siellä tapahtuu. Eläinten käyttäytymisessä piilee syvää filosofiaa. Pysähtyä kuuntelemaan lasta – sanotaanhan, että lapsi on paras filosofi. Kuinka monta kirjaa onkaan koottu lasten sanomisista, hauskoista elämän oivalluksista. Kuunnella elämää kokeneen vanhuksen puhetta ja kenties löytää siitäkin jotain omaan elämään sovellettavaa. Katsella taideteosta, lukea kirjaa, kuunnella musiikkia, tutustua, ihmetellä, tutkia – hämmästyä.

Hyvät Agonin lukijat, kohotetaan lippu filosofian ja Agonin puolesta vuodelle 2011: Eläköön filosofia, eläköön humanismi!

Flumina pauca vides de magnis fontibus orta: plurima collectis multiplicantur aquis

Virta ei yleensä synny suurista lähteistä vaan siihen yhtyneistä monista puroista. (Ovidius 96 – 7)

KIRJAESITTELYJÄ

Niilo Nikkonen

Fuksin paras tawara

Gradutakuu

Kimmo Svinhufvud

TAMMI, 2010, 224s.

ISBN 978-951-31-4699-3

Gradutakuu eroaa tavanomaisista graduoppaista olemalla samalla harjoituskirja. Kimmo Svinhufvud lupaa paljon antaessaan takuun gradun valmistumisesta. Takuu ei ole mikään mainoskikka, vaan perustuu kirjan tehtävien järjestelmälliseen suorittamiseen.

Pedagogiset huomiopisteet ovat tyhjän paperin voittamisessa ja henkisen voiman kasvattamisessa. Ensimmäiset harjoitukset ovat vapaata kirjoittamista tajunnanvirran viemänä. Svinhufvud suosittelee tekniikkaa päivittäisenä virittymisenä varsinaiseen projektiin. Vapaassa kirjoittamisessa nousee esille myös varsinaiseen tekstiin hyödynnettäviä asioita. Graduseminaari, tukihenkilötapaamiset, jopa valittaminen ja itsesyytöksetkin muuntuvat Svinhufvudin ohjeilla voimavaraksi. Tärkein anti Gradutakuussa on omien ongelmien tunnistaminen ja itsetunnon nostatus.

Monesti graduoppaissa korostetaan vain kirjoittamisen ja tutkimuksen teknisiä seikkoja, jotka saavat opiskelijan tuskastumaan ja epäilemään omia kykyjään. Tähän tautiin Gradutakuu on oiva lääke. Svinhufvud muistuttaa gradun tärkeimmästä ominaisuudesta ja sen tekemisen syystä – oppimisesta. Gradu opettaa asiantuntijuuteen ja palkitsee tekijänsä tietojen ja taitojen kehittymisenä. Non scolae, sed vitae, kuten jo muinaiset roomalaiset sanoivat!

Gradutakuu on niin helposti lähestyttävä opas, että sitä voi suositella hankittavaksi jo opiskelun alussa. Kirjan ohjeista on suunnattomasti apua minkä tahansa esseen tai seminaarityön teossa. Kimmo Svinhufvud pitää Gradutakuu-blogia, josta moni on saanut lisää tukea työhönsä. Gradutakuun avulla on tehty myös väitöskirjoja.

AGON 29 16.3.2011 3

Parasta olisi tietysti olla visusti puhumatta koko mokomasta. Siinä on kuitenkin jotakin dopingmaista tässä uraanin voimassa. Sen ei pitäisi näkyä missään. Kaikki näyttää siltä kuin ennenkin, mutta suorituksesta löytyy tehoa joka hämentää. Itse suorituksen kätkee luminen metsä tai vahvat muurit. Rikkoontunut sauva on sitten se metaforan piste, jossa kaikki romahtaa, mutta kuka uskalttaa niin kauas ajatella.

Voltaire marssitti keväällä 1752 kahdeksan mailia korkean Mikromegas -jättiläisen Sirius-tähdeltä Perämeren pohjukkaan, Simon tietämille. Novellin lopussa tämä maailmankaikkeuden kulkija Mikromegas kommentoi pilkallisen römeällä naurulla Maupertuis'n retkikunnan tiedemiesten ja filosofien käsitystä ihmisen ainutlaatuisuudesta ja ensisijaisuudesta tällä planeetalla. Mittasuhteet tuntuvat tänään kadonneen tyystin niiltä jotka esittävät vajaan 200 000 asukkaan Lapin tarvitsevan atomivoimalan ja nyt yht'äkkiä Lapista löytyneiden uraanivarojen hyödyntämisen olevan jonkinlaisen yleisen moraalisen velvollisuuden, ennen kuin lumet sulavat. Mitä on tämä uraaniherätys ja olemmeko myöhästyneet jostakin?

Puolaa ja ranskaa pääkielenään taitavalla Rauman ja Porin rannikkoseudulla rakennetaan parasta aikaa maailma suurinta ydinreaktoria. Rakennetaan on tässä passiivissa koska sitä todellista työn tekijää ei viime tietojen mukaan ole kenenkään kirjoissa tai tiedossa. Se on jännä seurakunta tämä atomivoimateollisuus, vaikka sillä kyllä luulisi olevan pääomaa vakuuttaa vaikka korppi valkoiseksi. Esimerkiksi saksalainen Eon energiakonserni käytti viime vuonna mainontaan noin 200 miljoonaa ja yli 400 miljoonaa euroa ystävällisiin neuvoihin tietoa janoaville kansalaisille. Neuvoihin, joissa selkokielineen insinöörien numerofraseologia peittää sen viimeisenkin ymmärryksen ja tiedon ytimen. Helppoja lukuja pyöriteltäväksi.

ERP- reaktori, niin kuin tätä koskaan missään kokeilematonta Molokia kutsuvat he joilta ei älypuhelinta synny, tuottaa tehokkuutensa ja moderniutensa ohella voimakkaammin säteilevää jätettä kuin mikään tähän mennessä käytössä oleva reaktortyyppi. Atomijätteiden sijoituspaikkahan ei sijaitse sen kukkulan alla, millä valta istuu, ei. Tavallinen veronmaksaja on viime kädessä se, joka on helisemässä atomijätteiden sijoituksen kanssa. Saksan haahuilua atomivoimasta johtuvan ympäristöongelman kanssa on ollut hyvä seurata. Saksalaisilla kun on historiallisesti kokemusta siitä, että vallan tekoja on hyvä seurata, eikä vain silmät suitsirenkaina ihmetellä. Helsingissä on Hesari tehnyt kyselyn siitä mikä olisi sopiva viesti 100-200 000 vuoden päähän meidän sukupolviamme. Yleisin toive taisi olla pääkallo.

Samalla Wikipedian haulla **oikeutusperiaate** löytyvät: säteilyturvallisuus, uraani- ja anastus. Meillä on kai-voslaki ajalta kuin ihmisiä piti vielä kieltää lailla sekaantumasta navettakarjaan, ja sylkemästä permannolle. Kun 1600-luvulla taantumus ja monarkia restauroi maanhankinnalla reformaatioissa repsahtanutta olemisensa kuvaa, piti tälle aktiivisuudelle löytää henkinen ponnin sekä jokin ylevä selitys. John Locken maankäytön filosofia (lie-nee alkujaankin mittatilaustyötä) oikeutti ryöstämään kokonaisia mantereita luonnonkansoilta, maan korkeampaan kultivointiin vedoten. Liberaalista oikeudesta maahan, siihen suunnatun työn arvon kautta, on tullut meillä uusliberaali oikeutus anastaa elinmahdollisuus vuosisataisista perinteistä eläviltä kyliltä ja niiden asukkailta, aivan kuin kerran intiaaneilta ja aboriginaaleilta kauan sitten. Kun nyt joku ventovieras tulee, ja pistää lapiolla siihen sinun marjapensaasi juureen löytäen uraani- ja anastuksen, on **oikeutusperiaate** se jonka myötä sinun on marjasi korjattava ja vähin äänin paikalta häivyttävä. Hän on löytänyt suuremman hyödyn kuin sinun onnet-

tomat herukkasi. Suomalaisen Wikipedian kaivosteollisuutta käsittelevät sivut ovat muuten yksisilmäisen kriittikittömät ja edustavat hengeltäänkin enemmänkin atomivoimateollisuuden ja heidän suomalaisen serkkunsa *STUK:n* hännännostoa, kuin asiallista ja riippumatonta informaatiota. Katsokaa vaikka tuota uranikaivossivua: aivan kuin skannattu kaivosteollisuuden lobbauksivuilta. Niin kuin *Tšernobyl* olisi unohtunut kokonaan, kaiken muun inhimillisen toheloinnin seurauksena.

Clio-onlinen artikkelissa 16.04.2010, Humboldt yliopiston tutkija Rainer Karlsch kiistää tsekkiläisen tutkijan O.Pustejovskyn väittämään, että venäläiset olisivat käyttäneet toisen maailmansodan jälkeen Joachimsthalin uranikaivoksessa järjestelmällistä joukkotuhontaa. Rainer Karlsch tuo kuitenkin artikkelissaan esille erään mielenkiintoisen yksityiskohdan aikaisemmilta, kolmannen valtakunnan uranikaivoksilta. On tiedossa vain yksi suunnitelma, kirjoittaa Rainer Karlsch, jossa Joachimsthalin uranikaivosta olisi käytetty työllä tuhoamiseen. Suunnitelman esitti 1942 aluetyöterveyslääkäri tohtori Arthur Brandt Saksenista. Tohtori Brandt halusi suojella saksalaisten kaivostyöläisten terveyttä, ja sijoittaa heidän sijastaan uranikaivoksiin ulkomaalaisia kaivostyöläisiä. Tohtori Arthur Brandtin perustelu kuului: ”Ei ole mitenkään vastuullista, että arvokas saksalainen kansanainees joutuu työtehtäviin, jotka hyvin suurella varmuudella myöhemmin johtavat ennenaikaiseen keuhkisyöpään ja kuolemaan. Jos radonin hyödyntäminen on valtiolle välttämätöntä, olisi tällaisiin tehtäviin pääasiassa sijoitettava vähempiarvoista työvoimaa, jonka aikaisempi kuoleman ei ole vahingoksi arvokkaalle saksalaiselle kansanaineeselle.” Tohtori Brandt lähetti tämän ’ennakoivaan työvoimanvalintaan’ nimeämänsä ehdotuksen noin 40:neen eri valtiolliseen toimielimeen, saamatta kuitenkaan hyväksytyksi ehdotustaan. Miksi sitten tätä ennakoivan työvoimanvalinnan ehdotusta ei toteutettu, sehän olisi sopinut natsi-Saksan etiikkaan oikein hyvin. Eikö Hitler ehkä luottanut näitä alempiarvoisia ulkomaalaisia tähän tärkeään tehtävään, ja halusi uhrata siihen omat kaivosmiehet. Hänellä oli valta.

Atomivoimalla on kaappi luurankoja täysi, mutta mitä oikeastaan on uraani? ”Köyhdytettyä uraania käytetään sen läpäisyominaisuuksien, ei radioaktiivisuuden, takia. Uraani on myrkyllinen raskasmetalli. Köyhdytetty uraani on vähemmän radioaktiivista kuin luonnon uraani.” Näin uraaniteollisuus esittelee sivullaan perhepotrettiaan. Joku päivä se haluaa ampua sen uraanin takaisin siihen sinun vaarallesi. Ja sinulla on moraalinen velvollisuus sanoa, niin sanoa – mitä ?

Uusliberaali kapitalismi on kurkunleikkaajiansaari. Näillä uraanipäätöksillä on vaikutusta tavallisen, kiintokuitioina ja kantorahoina elämänsä onnellisuutta mittaavan ihmisen elämään. ”Maaseutua ei voi tuoda”, oli MTK:n ladonseinä-slogan EU-äänestyksen aikoihin. Ei sitä silloin kukaan käsittänyt. Ei sillä liioin ole nytkään mitään relevanttia pitoa tämän maailman kanssa. Tavara kulkee sinne tänne, saksalaiselle syötetään italialaisen ruuat ja me syömme saksalaisen juustot. Muutaman kympin hehtaarikorvaukset piilouraani-valtauksista maanomistajalle ovat jo kuitenkin niin suurta julkeutta, että puistattaa. Miksi siinä notkolla olevan ladon seinässä ei lukenut: ”Jos antaa vapaat kädet kaikenmaailman kauppasaksoille, voi maaseudulla pilata paljon.”

Teoillahan tapaa olla seuraukset. Onko ennen tehty kiireessä väärä päätöksiä, joista on sitten kärsitty jälkeenpäin? Sonera teki 1990-luvun puolenvälin tietämillä viikon verran *umts-huutokauppaa* ja nopeita ripeitä päätöksiä. Suomen vanha Telelaitos oli menettänyt sen sileän tien. Mikä onkaan männyn keskirunkokokoko tänään Lapissa? Pikkutukki ja pikavippi! Euroopan nopeimpaan luonnonmetsien hävittämiseen avohakkuilla tarvittiin enemmänkin aivopesua kuin tutkimusta. Vajaatuottoiset kuusikot, metsäporon ainoa turva maaliskuussa, ovat melkein jo historiaa ja meneillään on viimeisten todisteiden hävittäminen. Luonnonlohijoki padottiin jonnekin etelään jo 1940-luvulla, sekä nopeiden ja ripeiden otteiden seurauksena. Näitä ahtaasta kansallisesta *hätätilasta* tehtyjä *ripeitä* päätöksiä voisi luetella enemmänkin, ja seurausten jälkihoito on yhtä kaukana kuin nousulohi Kemihhaarasta. Teollistunut elintarviketuotanto takaa kissankokoisia otsikoita metropolien päivälehtiin. Taan-noisessa dioksiiniskandalissa rehuteollisuus syötti kanoille ja sioille niitä samoja rasvoja millä autot kulkevat töihin ja sieltä takaisin kotiin. *Creutzfeldt-Jakobin-taudin* saimme, kun joku älysi jauhaa lampaan ja syöttää sen lehmälle. Se tuotanto, joka ei tarvitse kasvihuoneita tai ilmastoituja elementtituotantohalleja, ajetaan yhä ahtaammalle myös Lapissa. Asutamme kuitenkin vielä Euroopan viimeisimpiä nurkkia, mitä ei ole täysin asfaltoitu eikä ilmastoitu. Täällä on mahdollisuus ja ehkä vielä lupakin ottaa askel törmäämättä ehdottomaan, läpikulkemisen tai pysähtymisen kieltävään, varoituskylttiin.

Poro, joka ystävällisyyttään joskus neuvoi meille tien tänne pohjoiseen, tuntuu nyt kaivelevan hyvin. Eestiläiset ovat oikeassa: meissä on hitunen poroa, ja me pidämme siitä vähästä kiinni. Esteetikkojamme vaivaa protestanttinen kauhukuva siitä kuinka laiska lapinäijä käärii rahaa syöttötariffeilla ja etelän kultivoitu ihmisjaloste ei voi rauhoittua vuotuista kaksiviikkoistaan toiveittensa Stillebenissä. Mylly pyörii vaaralla, vai onko se *Mikromegas*?

RAHOITUSKRITEERIT KOETTELEVAT YLIOPISTOLAITOSTA

Zoon Politikon

KANNUS mielipidepalsta

kr. myops kannus, paarma

Kun tieteellisten artikkelien julkaiseminen merkitsee entistä enemmän yliopiston saamassa rahoituksessa, yliopistot joutuvat muuttamaan arkisia käytäntöjään. Henkilökunnan työaika on kohdennettava artikkelien kirjoittamiseen, toisin sanoen erityisesti opetustehtävissä toimivien on ruvettava tutkimaan sillä tavalla, että julkaisuja syntyy. Nykytilanteessa ei riitä, että opetus perustuu omakohtaiseen tieteelliseen mielenkiintoon vaan ajatukset, löydökset ja kehitystyö täytyy tulla esiin artikkeleina. Jos näin ei käy, kyseisen yliopiston rahoitus supistuu verrattuna muihin yliopistoihin.

Miten homma toteutuu ja mitä seurauksia tapahtuu yliopistoyhteisössä?

Muutos voi tapahtua hyvin huomaamattomasti, kuten on ilmeisesti tarkoitettukin. Jokunen kirjoitus yliopistolehdistä ei paljon kolahda. Sen sijaan aikaa myöten seuraukset saattavat olla varsinkin pienissä yliopistoissa yllätyksellisiä.

Määrällisesti meriittiartikkeleja kirjoitetaan entistä enemmän. Paraneeko silloin julkaisujen laatu?

+ Vanhoja papereita ja aiemmin julkaistuja tekstejä muokataan uuteen ajantrendin mukaiseen muotoon.

+ Tutkimusryhmän jokainen jäsen on mukana jokaisessa uudessa julkaistussa tekstissä. Kun esimerkiksi viiden hengen tutkimusryhmässä jokainen kirjoittaa artikkelin, silloin jokainen saa nimensä viiteen julkaisuun. Ryhmytyö on voimaa julkaisemisessa.

+ Ystävyyssuhteiden merkitys korostuu etenkin ensimmäisten omien tekstien osalta. Kirjoittajat pääsevät sisään kuvioihin tekemällä vaihtokauppoja ja pahimmillaan nuori tutkija joutuu myymään itseään.

+ Auktoriteettiasemassa olevien sanat ja päätökset saavat uutta lisäarvoa. Kritiikki suuntautuu kunkin julkaisun näkökulmasta koskemaan sille itselle vaarattomia näkemyksiä.

+ Artikkelin kirjoittamisen metodiksi tulee yksioikoinen: kopioi, liitä ja muokkaa -menettelytapa.

+ Jotta saa aikaiseksi julkaistavaa tekstiä, silloin on syytä välttää sekä hankalia ongelmia että periaatteellisia kysymyksiä.

+ Kirjoittaminen muuntuu yhä suuremmassa määrin tekniseksi suoritukseksi eli välineelliseksi tosiasioiden esitelyksi ja kulloisenkin trendin oikeuttamiseksi.

+ Julkaistut artikkelit ovat luonteeltaan entistä enemmän universaaleja, ne irtoavat paikallisista kiinnostuksistaan.

Johtopäätös:

Tehostamistoimien seurauksena aidosti uusi tieto pysyy entistä visummin piilossa. Sen sijaan tieteellinen jargon lisääntyy.

Jotta kyseiseen ihanuuteen päästää, on yliopiston voimavaroja siirrettävä opetuksesta kirjoittamiseen. Se tapahtuu kätevästi siten, että tavalliset luennot ja seminaari-istunnot saavat kertoimen 1,5 eli yhtä pidettyä opetustuntia kohden yliopisto-opettaja saa merkitä työaikaansa puoli tuntia valmisteluaikaa. Normaalipituisen luennon pitämiseen ei siis saa käyttää työaikaakaan senkään vertaa, että kykenisi syventymään kokonaiseen uuteen teokseen. Ajan trendin ymmärtävä nuorehko opettaja alkaa pitää luentonsa aikoinaan tenttimiensä kirjojen ja kyseisen alan standardiesitysten pohjalta syventymättä alkuperäisjulkaisuihin. Esimerkiksi filosofiassa on odottamassa tilanne, jossa luennoitsija puhuu kymmenen tuntia Platonista filosofian historian yleisesitysten ja Wikipedian avulla tutustumatta mihinkään Platonin omaan teokseen.

kr. myops kannus, paarma

KANNUS mielipidepalsta

Venäläisen ydinfyysikon Lev Landaun kerrotaan lohkaisseen että kosmologit erehtyvät usein, mutta epävarmoja he eivät ole koskaan. Nykyään tämä huomio vaikuttaa jälkijättöiseltä, sillä kosmologit nimenomaan ovat epävarmoja, epävarmoja teorianhahmotelmistaan, epävarmoja koko avaruuden luonteesta. Pimeää energiaa universumissa pitäisi laskelmien mukaan olla 72%, pimeää ainetta 23%, ja tavallista, meidän tuntemaamme ainetta vajaa 5% ja siitähän suurin osa kaasua, avaruuspölyä. Sana ”pimeä” tarkoittaa että jaoitus on laskennallista, epäselvää vain on tuon koko kosmoksen peittävän ”pimeän” olemus. Eipä silti, vaikeaa olisikin selittää seikkoja, joille kielessä ei ole käsitteitä, ei sanoja.

Nicolaus Kopernikus kuvasi pääteoksessaan v. 1543 nimeään kantavan aurinkokeskisen maailmanjärjestelmän, jota tosin oli jo antiikin Kreikassa tarjonnut mm. Aristarkhos Samoslainen. Vallitseva maailmankäsitys 1600-luvulle oli kuitenkin egyptiläisen tähtitieteilijän Klaudios Ptolemaioksen geosentrinen järjestelmä, jonka hän esitti 2.vuositalla jkr. Inkvisition edessä v. 1632 italialainen astronomi Galileo Galilei joutui henkensä säilyttääkseen kieltämään kopernikaanisen maailmankuvan. Kerrotaan Galilein silloin hiljaa tokaiseen: Se pyöri sittenkin...

Fenomenologi hämmentää vanhaa asetelmaa.

Edmund Husserlin fenomenologiasta väitellyt filosofi Juha Himanka julkaisi v. 2002 kirjan nimeltä ”Se ei sittenkään pyöri”. Filosofien, fyysikkojen ja astronomien keskustelu jatkuu yli vuosisatojen... Fenomenologille empiirinen tiedonsaanti on ensisijaista. ”Aloittaessaan puhtaalta pöydältä fenomenologia ei näin ylenkatso tiedettä vaan pyrkii palauttamaan sen aidosti merkitykselliseksi osaksi kokemustamme ja elämäämme”, selvittää Himanka vastineessaan kirjansa arvosteluun (Tieteessä tapahtuu 2004/5 s.51). Himangan argumentaatio kulkee seuraavasti: Avaruudessa ei ole kiintopisteitä, joiden suhteen voisi määrittää taivaankappaleiden liikettä. Niinpä näiden liike määrittyy vain suhteessa toisiin taivaankappaleisiin. Esimerkiksi kahdesta toistensa suhteen kieppuvasta pallosta ei voida sanoa kumpi kiertää toista. Edellä mainitussa SESP- kirjassaan Himanka katsoo, että kysymys todellisuuden perimmäisestä luonteesta ei ole ratkennut ja siksi aito keskustelu jatkukoon.

Näkemystään Himanka selvittää edelleen artikkelissa Yritys ymmärtää Kari Enqvistiä (TT 2010/3. ss.29-32). Kirjassaan Monimutkaisuus (WSOY 2007) Enqvist oli leimannut Himangan geosentriset ajatukset ”järjettömyydeksi” ja nimennyt mm aurinkokeskisen maailmanjärjestelyksen totuudeksi jota parempaan ihmiskunta ei pysty. Tähän Himanka sivaltaa, että Enqvist asettaa omat rajoitteensa koskemaan koko ihmiskuntaa... Vastineessaan (TT 2003/4-5 ss.43-46) Enqvist korostaa, että ”Auringon ja Maan massaeron täytyy jollain tavoin näyttäytyä Aurinko - Maa -systeemin dynaamisessa ymmärryksessä”. Hän lisää kuitenkin että ”mitään absoluuttista todistusta Maan kiertoliikkeestä Auringon ympäri ei tietenkään ole eikä voi olla olemassa.” Tätä kiertoliikettä voi Enqvistin mielestä kuitenkin pitää ”käytännön totuutena”. ”Fysiikan voi sanoa määrittävän elämänmuotomme raamit, jota meidän on järjetöntä epäillä filosofisin perustein”, kirjoittaa Enqvist. Ja ”...oikeasti Maa kiertää Aurinkoa ja vain meille ihmisille luontaisen koordinaatistovalinnan ansiosta asia näyttää päinvastaiselta”. (s.45)

Mitä auktoriteetit sanovat

Enqvistin myönnitys, että todistetta Maan kiertoliikkeestä Auringon ympäri on mahdotonta saada, ei riitä Himangalle. Hän korostaa edelleen näkemyksensä oikeellisuutta auktoriteettien kannanotoilla. Esim. Albert Einstein ja Leopold Infeld ovat kirjoittaneet (TT 2010/7 ss48-53): ”Voimmeko muotoilla fysiikan lait siten että ne pätevät kaikille koordinaatistoille? Jos pystymme tekemään tämän, vaikeutemme ovat ohi... Lauseet 'Aurinko on levossa ja Maa liikkuu' ja 'Maa on levossa ja Aurinko liikkuu' tarkoittaisivat vain kahta eri konventiota koskien kahta koordinaatistoa... Tämä todellakin on mahdollista... Fysiikan lakien muotoilu kaikille koordinaatistoille ratkaistiin niin kutsutulla yleisellä suhteellisuusteorialla.”

Hans Reichenbach puolestaan toteaa: ”Ei ole mieltä puhua totuudellisesta erosta Kopernikuksen ja Ptolemaioksen välillä: molemmat kuvaukset ovat yhtä lailla hyväksyttäviä.”

Himangan lähtökohta on fenomenologinen tutkimusasenne. ”Husserlin merkittävin saavutus oli näyttää meille lähtökohtainen jäsenyyksemme todellisuudesta, sae miten ilmenevä todellistuu meille.”

Mitä jäi käteen

Väliin nokitteluksikin äitynyt keskustelu aikanaan kovin vaarallisesta aiheesta on polveilussaan TT-lehdessä ollut kiinnostavampaa kuin mitkään lukemani tämän talven romaanit - tässä aihepiirissä kylläkin tavallinen huomio, (keskustelu kokonaisuudessaan luettavissa netissä TT-lehden sivustolla). Vaikka aihe on ehkä triviaali, esimerkkinä se kiehtoo filosofian ja fysiikan lähestymistapojen hedelmällisestä hankauksesta.

Tylyn kommentin aiheeseen heittää professori emeritus, kosmologi Matts Roos (TT 2010/8 s.50). Hän lainaa Enqvistiä: ”Fysiikan lait sallivat meidän valita vapaasti näkökulmamme, mutta näkökulman voi valita viisaasti tai vähemmän viisaasti.” Viisas valinta johtaa yksinkertaisempiin fysikaalisiin malleihin, kirjoittaa Roos. ”Maakeskeinen malli on vähemmän viisas valinta... mutta jos filosofit näin haluavat, voidaan myös polkupyöräilijän liike esittää koordinaatistossa, jossa kiintopiste on takapyörän venttiilissä.”

Empiirisissä tieteissä saadaan vain enemmän tai vähemmän todennäköisiä tuloksia. Kuka vielä ei tajua että universumi on mystisyydessään tarinoiden loputon aarreaitta, joutuu kerta toisensa jälkeen yllättymään, ihastumaan tai pettymään. Kalevalan sotkan muna on aivan yhtä oikea selitys maailman synnystä kuin kanonisoitu alkuräjähdyks.

Kari Enqvist on fyysikko, kosmologian professori Helsingin yliopistossa
Juha Himanka on dosentti Helsingin yliopiston filosofian laitoksella

HEIDEGGERIN METAFYSIIKKA, ERITYISTIETEIDEN PERUSTA JA PSYKOLOGIATIEDE

Kosti Joensuu

Metafysiikka on nimi filosofiaa määrittävälle ytimelle, jossa tutkitaan ilmenevään todellisuuteen eli olevaan liittyviä ensimmäisiä ja perustavimpia kysymyksiä, kuten mitä, miten ja missä mielessä jokin on olemassa. Myös erityistieteiden on selvitettävä metafysiset sitoumuksensa ja perusteltava lähtökohdansa: mitä otetaan annettuna, mikä on kulloinkin tutkimuskohde ja miten sen tulkitaan olevan olemassa. Lähtökohdat suuntaavat tukimusta, rajaavat ymmärryshorisonttia ja mahdollisia tutkimustuloksia sekä mahdollistavat tutkimisen ylipäänsä.

Heideggerin fenomenologisessa metafysiikassa rakentuu ero perinteiseen länsimaiseen metafysiikkaan ja sillä on nykyisin suuri vaikutus kaikille filosofian osa-alueille ja tieteen eri aloille. Heideggerin teokset kiinnittyvät toisiinsa ja siksi niitä on hyvä tarkastella yhdessä. Usein hänen kirjoituksiaan on vaikea ymmärtää omaperäisen kielenkäytön ja ajatusten laaja-alaisuuden vuoksi. Lukeminen vaatiikin kärsivällisyyttä ja sen mietiskelyä, mitä esineellistämiseen taipumaton olemisen ja elämisen ulottuvuus omakohtaisessa kokemuksessa tarkoittaa. Heideggerin teokset kelpaavat mainiosti muun muassa psykologian filosofian lukemistoon, koska niissä hahmotuu humanistisille tieteille välttämättömän holistisen ihmiskäsityksen perusta.

Pääteoksessaan *Oleminen ja aika* (Sein und Zeit, 1927) Heidegger katsoo, että filosofian traditio on keskittynyt tarkastelemaan pelkästään ilmenevää todellisuutta eli *olevaa* objektivoituna kohteena. Tällöin menneisyyteen ja tulevaisuuteen ulottuva *oleminen* ja elämä olevan (kokemuksellisenä) merkityshorisonttina jää huomiotta. Nostamalla ensisijaiseksi tutkimusaiheeksi olemisen, Heidegger purkaa perinteistä ihmiseen kohdistuvaa esineellistävää metafysistä lähestymistapaa. Olemisen jäsentäminen on ensisijaista, koska olemisen perustaa olevien ilmenemistä merkityksinä. Osaltaan Heideggerin tavoitteena on näin jäsentää uudella tavalla mielen ja ruumiin sekä ihmisen ja maailman välistä suhdetta.

Olemisessa ja ajassa Heidegger esittää traditiosta poikkeavan käsityksen ihmisestä täälläolona (Dasein), jolla on alati rakentuva ymmärtävä suhde omaan olemiseensa. Toisin kuin esineen kaltaiset ovat, ihmisen täälläolo toteutuu tilannekohtaisena maailmassa-olemisena, joka määrittää ihmisen olemisen tapaa. Heideggerin mukaan maailmassa-oleminen kuvaa ihmisen olemisentapaa kohdallisemmin kuin mikään perinteinen metafysinen määritelmä subjektista, minästä tai persoonasta, jotka lähtökohtaisesti erottavat ihmisen olemisen yhteydestä (ja synnyttävät eron ihmisen ja maailman välille). Ihminen on [merkitys]suhteensa ainutkertaiseen maailmaan, eikä häntä voida ymmärtää erillisenä tuosta historiallisesta, kielellisestä ja sosiaalisesta maailmasta. Näin ollen ihmisen olemisen on ainutkertaista. Ihmisen olemusta ei voida yleisesti määrittää, mutta olemisen perusrakenteita ja mahdollisuuksia – joissa ihmisen elämä toteutuu mielellisenä ja joissa psyyke, minä tai persoona rakentuu olevana – voidaan jäsentää. Heidegger ajattelee täälläolon – analyysin edeltävän ja perustavan erityistieteellistä tutki-

Heidegger Martin: Johdatus metafysiikkaan. Tutkijaliitto, 2010, 198 s. Suom. Jussi Backman. ISBN 978-952-5169-64-5

musta ja nimeää Dasein –analyysin fundamentaaliontologiaksi.

Hiljattain suomennettu teos *Johdatus metafysiikkaan* (Einführung in die Metaphysik, luennot 1935, julkaistu 1953) ilmentää suuntaa, johon *Olemisen ja ajan* julkaisemattoman toisen osan oli tarkoitus edetä. *Johdatuksessa metafysiikkaan* Heidegger siirtyy täälläolon eksistentiaalisontologisten rakenteiden analyysistä olemisen sellaiseenaan (das Sein) analyysiin. *Olemisessa ja ajassa* Heidegger valmisteli tietä olemisen sellaisenaan ajattelemiseen ja tuli samalla kirjoittaneeksi nykyfilosofian vaikutusvaltaisimman teoksen. *Oleminen ja aika* ja *Johdatus metafysiikkaan* ovat erottamattomassa yhteydessä toisiinsa ja selventävät toistensa tavoitteita. Niiden lukeminen yhdessä auttaa ymmärtämään Heideggerin olemiskysymyksen ulottuvuuksia sekä sitä, kuinka analyysit olevasta ja olemisesta ovat aina suhteessa kysymykseen ihmisen merkitystodellisuudesta. Siksi erityisesti ihmistieteet tarvitsevat fenomenologista metafysiikkaa; positiivisina tieteinä ne useimmiten kohdistavat tutkimuksen olevaan eivätkä tartu kysymykseen ihmisestä (olemisen) kokonaisuudessa.

Johdatus metafysiikkaan johdattaa kysymään metafysiikan peruskysymyksenä ”Miksi ylipäätään on olevaa eikä pikemminkin ei mitään?”. Kysymys on hämmentävä ja outo filosofinen kysymys, jonka Heidegger pyrkii avaamaan luonnollisena ihmisen elämään kuuluvana kysymyksenä. Heidegger painottaa erityisesti kysymyksen loppuosaa – ”miksi [...] pikemminkin ei mitään?” – joka tavoittelee sen pohtimista, miksi asiat ilmenevät kokemuksessa merkityksellisinä? *Olemisessa ja ajassa* täälläolon suhde *ei mihinkään* tarkoittaa lähinnä ajallisuutta täälläolon merkityksellisyyden horisonttina; läsnä olevan nykyisyyden merkityksellistymisen menneisyyden (ei-enää-olevaa) ja tulevaisuuden (ei-vielä-olevaa) taustaa vasten. *Johdatus metafysiikkaan* tarttuu suoraan peruskysymyksessä esiintyvään *ei mihinkään* (das Nichts). *Ei mihinkään* suuntautuvan ajattelemisen kautta ilmenevään todellisuuteen kohdistuva objektivoiva ajattelutapa voidaan ylittää. *Ei mikään* avaa Heideggerille mahdollisuuden irrottautua olevan eksistentiaalisten ja ontologisten

rakenteiden jäsentämisestä ja pääsyn olemisen sellaiseen ajatteluun.

Johdatus metafysiikkaan –teoksen pääajatus on, että perinteinen metafysiikka on tarkastellut pelkästään olevaa ja jättänyt ajattelematta olemisen ulottuvuuden. Keskittäessään tutkimuksen olevaan, perinne on sivuuttanut olevan ei-ilmenevän taustan huomioimisen ja ymmärtämisen. Teoksen pääsisältö muodostuu perinteisen metafysiikan olevaan kohdistuvien rajausten analyysistä: (1) tuleminen, (2) näennäisyys, (3) ajattelu ja (4) pitäminen vastakkaisina olemiselle. Perinteisessä metafysiikassa muodostuneiden rajausten taustaoletukseksi osoittautuu käsitys olemisesta pysyvänä läsnäolona (kr. *ksia*). Pysyvä läsnäolo tarkoittaa, että olevan olemiseen mielletään ainoastaan se, mikä on läsnä havaittavana ja pysyvänä nykyisyydessä, jolloin on vaikea ymmärtää esimerkiksi olevaan kuuluvaa muutoksen ilmiötä ja olemisen tapahtumaluonnetta (*Ereignis*). Tästä on yleistäen seurannut: (1a) ajallista muutosta ja tapahtumista ei voida lukea varsinaiseksi todellisuudeksi miellettyyn olevaan; (2b) teoreettisessa ajattelussa tavoitettu abstrakti ja muuttumaton (ilmeisyyden taso) eriytyy siitä, kuinka arkisissa kokemuksissa asiat ilmenevät erilaisilla tavoilla; (3c) itseriittoinen tietoisuus asettaa olemisen esineelliseksi kohteeksi, johon suhdetta määrittävät tietäminen ja sen loogiset säännöt; (4d) moraalien, eettisten käsitysten ja normien ajattelu eriytyy kokonaisvaltaisesta inhimillisestä olemassaoloa koskevasta ajattelusta. Tulkintani mukaan erotellut antavat näin ollen myös suunnan, josta filosofian eri osa-alueiden ”ontologista” kiinnittämistä tulisi etsiä.

Psykologiassa, kuten muissakin erityistieteissä, perinteisen metafysiikan olemiskäsitys (kr. *ksia*) on merkinnyt esineellistävän teoreettisen asenteen korostumista ja universaalisen tiedonintressin korostumista. Tämä näkyy esimerkiksi kokeellisessa empiirisessä tutkimuksessa. Näin ollen myös käsitys totuudesta ja todellisuudesta on muuttunut; ihminen nähdään perustaltaan erilliseksi maailmasta. Ihmisen suhdetta maailmaan määrittää korostuneesti tieto – käsitettynä ulkoisen todellisuuden representaatioksi – subjektin tietoisuudessa. Perinteinen olemiskäsitys vaikuttaa myös arkiymmärryksessämme, jolloin suhde elämään, toisiin ihmisiin ja itseän ulkoistunut. Näihin ajatuksiin liittyy Heideggerin puhe ”olemisen unohtamisesta” ja ”olemisen rajautumisesta”, jotka viittaavat samaan asiaan.

Heideggerin käsitys olemisen kysymisestä ja kokemuksellisesta ei-esineellisen alueen, *ei minkään*, avautumisesta on psykologian kannalta kiinnostava. Metafysiikan eli ilmenevän todellisuuden ylittävän ajattelun alkusysäys ei ole Heideggerille intellektuaalinen vaan kokemuksellinen. Todellisuuden ei-ilmenevä taustahorisontti avautuu olemassaolokokemuksen perusvirityksissä kuten ahdistuksessa, pitkästymisessä, epätoivossa ja riemussa. Nämä perusviritykset eivät suuntaudu mihinkään yksittäiseen asiaan tai olevaan, vaan avaavat olemassaolon kokonaisuudessaan. Transsendentaali alue, *ei minkään*, näyttäytyy olevaan kuuluvana ja osoittautuu vapauttavaksi, kaiken olevan merkityksellistymisen ehdoksi ja horisontiksi. Ahdistuksessa elämä yksilöityy ja avaa mahdollisuuden kysymiselle; ”kuka minä olen?” ja ”mitä

olevat ja asiat merkitsevät juuri minulle?”. Juuri *ei mikään* käsittää kokemuksellisen olemassaolon aluetta sekä tietoisuuden sfääriä, joka ylittää läsnä-olevan ilmenevän todellisuuden.

Perusviritykset ovat tärkeitä merkityssuhteiden ja omakohtaisen elämän rakentumisessa. Tyhjyyden ja mättömyyden kokemukset ovat runsautta uhkuvassa ajassamme paradoksaalisella tavalla yleistyneet. Heideggerin filosofia tarjoaa mahdollisuuden ajatella peruskokemuksen merkityksiä tärkeänä osana ihmisenä olemista. Suhde itseän, toisiin ihmisiin, maailmaan ja olemassaoloon ylipäänsä on rakennuttava omakohtaisesti elämässä ja ajattelussa: mitään absoluuttista perustaa ja keinoja ei ole annettu valmiina.

On mielenkiintoinen kysymys, mitä kaikkea metafysiikan uudelleentulkinta merkitsee erityistieteiden ja erityisesti psykologian näkökulmasta. Psykologiassa perinteinen metafysiinen lähtökohta näkyy esimerkiksi silloin, kun ihmisellä oletetaan *olevan* mieli ja tutkimus kohdistetaan siihen, jolloin mielen *olemisesta* suhteessa ruumiiseen ja maailmaan tehdään erilaisia tulkintoja. Fenomenologinen metafysiikka avaa ihmisen todellisuuden psykologisenä tutkimuskohteena koko laajuudessaan. Heideggerin filosofiaan perustuu erityisesti fenomenologis-eksistentiaalisen psykologian suuntauksia, jotka vastustavat ihmiseen kohdistuvaa reduktionismia (subjekti, psyyke, kognitiot, neuronit) sekä dualismeja (mieli / ruumis, minä / maailma) ylläpitäviä tutkimusperinteitä. Suuntausten tavoitteena on tarkastella ihmistä kokemuksellisen merkitysmaailman lähtökohdasta painottaen ihmisen ja maailman intentionaalista suhdetta ihmistä määrittävänä tekijänä. Yleisesti voidaan sanoa, että Heideggerin filosofia jäsentää sitä perustaa (elämismaailmaa), jota vasten ihmisen ja psyyken erilaisia olemistapoja voidaan kokonaisvaltaisesti vasta ymmärtää ja tarkastella. Heideggerin fenomenologisen metafysiikan näkökulmasta ihmistä ja psyykeä tulisi tarkastella olemisen ja maailman yhteydessä.

Psykologiatieteessä keskeisimpänä Medard Boss (1903-1990) kehitteli Heideggerin filosofiaan pohjautuvaa psykologista *Dasein* –analyysia. Suomalaisessa psykologiatieteessä ainakin Lauri Rauhala, Martti Siirala ja Juha Perttula pohjaavat fenomenologis-eksistentiaaliseen filosofiaan.

Johdatus metafysiikkaan ei ole kevyt teos. Olemisen ja ajan filosofia onkin syystä ollut psykologiassa etusijalla. Mikäli kuitenkin haluaa etsiä vaihtoehtoa esineellistävälle metafysiiselle tutkimustavalle, *Johdatus metafysiikkaan* –teokseen on syytä perehtyä. *Johdatus metafysiikkaan* on välttämätön lisä Heidegger –käännösten sarjaan, koska se toimii siltana Heideggerin myöhemmän filosofian ymmärtämiseen. Jussi Backman on tehnyt huolellisen käännöstyön, jota tukee hänen kirjoittama johdantoteksti *Johdatus Martin Heideggerin vuoden 1935 luentoihin* (Tiede ja edistys 2/2010).

Muut lähteet:

Heidegger M. (2000) Oleminen ja aika. Tampere, Vastapaino
Heidegger M. (2010) Mitä on metafysiikka? Tampere, niin&näin –kirjat

Metsämarjojen poiminta on viime vuosina alkanut aiheuttaa sekä suomalaisille että ulkomaisille poimijoille ylimääräistä stressiä. Joka vuosi paha mieli valtaa kotimaiset poimijat, kun meitä haukutaan laiskoiksi ja kateellisiksi verrattuna ulkomailta tuotuihin tehopoimijoihin. En lähde pohtimaan sitä, onko nykyinen tilanne oikea vai väärä, vaan yritän pohtia, mikä tilanteessa aiheuttaa niin suuria tunteita. Tähän mennessä Suomi on pysynyt sivussa muualla maailmalla tapahtuneesta kolonialismista, mutta globalisaatio antaa nyt meidänkin yrittäjillemme mahdollisuuden tuoda halvempia työntekijöitä muilta mailta. Tietysti jo Suomenlinnan rakentamiseen käytettiin mm. kiinalaista työvoimaa puhumattakaan monista maamme tiehankkeista.

Suomen metsät pullistelevat luonnonmarjoista, joiden pelätään mätänevän metsiin.

Maassamme on noin parisenkymmentä isoa marjayrittäjää, jotka ostavat, välittävät ja jalostavat metsämarjoja. Yrittäjät haluavat luonnollisesti ostaa marjat mahdollisimman halvalla ja he ovat keksineet hienon tavan hankkia itselleen edullisia työntekijöitä, jotka ovat tottuneet huomattavasti alempaan palkkatasoon, kuin suomalaiset poimijat. Suuret marjanostajat eivät tuo Suomeen työntekijöitä, vaan yrittäjiä, jolloin heidän ei tarvitse välittää työnantajan velvotteista, vaan riskin kantavat ulkomaiset poimijayrittäjät. Nämä esimerkiksi Thaimaasta tulevat poimijat maksavat itse matkat ja viisumit, joihin menee arviolta 1300 euroa. Suomessa poimijat maksavat vielä ruuan, asumisen ja bensakulut. Huonona marjavuonna voi poimija jäädä miinuksen puolelle, mutta yrittäjänä toki kantaa itse vastuunsa siitä. Joillakin suomalaisilla marjojen sisäänostajilla kuitenkin menee tästäkin huolimatta niin heikosti, että poimijoille ei ole tarjota edes kunnollisia majoitustiloja ja käyttöön annetut autotkin voivat olla vaarallisen huonokuntoisia. Mielenkiintoista on myös se, että ulkomaalaiset marjanpoimijat tulevat tänne turistiviisumeilla käyttämään jokamiehenoikeuksia ja toimivat samaan aikaan alihankintayrittäjinä.

Monikulttuurisuus kukoistaa kesäaikaan suomalaisissa syrjäkylissä ja metsäteillä, mutta eri kulttuurien kohtaamiset eivät aina ole ristiriitoja vailla.

Viime kesänä eräällä Rovaniemen syrjäkylällä istuin naapurimökin isännän auton kyydissä ja kun tulimme toisen naapurin pihamaalle, niin siellä oli kääntymässä outo auto. Kuskini alkoi vihoissaan puida nyrkkiään ja pihalla seisoj toinen vihainen isäntä rystyset puristuksissa. Vieraasta autosta vilkutti takaisin iloinen

joukko thaimaalaisia marjanpoimijoita. Tilanteen koomisuus oli käsinkosketeltavaa, mutta jätin naurut sisälleni tällä kertaa. Sama poimijaryhmä kun oli jo monta kertaa käynyt tutkimassa maastoa ja tosiasiasa he eivät olisi enää viime kesänä saaneet tulla kylän alueelle poimimaan ollenkaan. Kylätoimikunnat ja marjayrittäjät olivat sopineet nk. suoja-alueista kylien ympärillä, että paikalliset saisivat marjastaa vanhoilla paikoillaan. Onhan se selvää, että thaimalaiset eivät uskalla yksin lähteä kovin kauas metsään ja heidän on tosiaan pakko repiä ne rahat, joita ovat tulleet tienaamaan. Monet heistä ovat ottaneet lainaa päästäkseen tänne. Pitäisin itse aika isona urakkana saada edes kuluihin mennyt 1300 euroa poimituksi nykyisillä hinnoilla, mutta en olekaan kovin tehokas marjastaja.

1990-luvun alussa kävin vuosittain keräämässä lisätienestiä hillajängillä ja se tosiaan kannatti.

Vanhempani, jotka siihen aikaan asuivat vielä suurimman osan vuodesta Kittilän pohjoispuolen metsissä, onnistuivat aina löytämään hyvät hillapaikat. Isäni käveli pitkillä jaloillaan jängät läpi useaan kertaan seuraten eri paikkojen kypsymisvauhtia. Kun tyttären tulivat hillastamaan, niin ei niitä paikkoja enää etsitty, vaan mentiin suoraan marjastamaan. Poimintapaikat olivat erittäin syrjässä. Niiden saavuttamiseen tarvittiin hyvää paikallistuntemusta ja yleensä myös vene. Perheellämme oli maine erityisen hyvien ja puhtaiden marjojen poimijoina, joten yleensä saimme marjat myytyä todella hyvään hintaan. Meille marjojen poimiminen ei ollut vain rahan hankintaa, vaan tapa viettää yhdessä aikaa. Kun muut suvut kerääntyivät mökeilleen pitämään hauskaa viinan voimalla, niin me kokoontuimme marjastamaan ja kalastamaan yhdessä. Tosiasiasa hillasöörin ollessa kiivaimmillaan, ei aikaa olisi huvitteluun jäänytkaan. Lähdimme aamuisin neljän

aikaan ennen sääskiä ja kuumuutta kohti soita. Palasimme jo kymmeneltä aamulla syömään ja nukkumaan. Iltapäivällä kovimmat kerääjät kävivät vielä toisen reissun.

Marjareissuumme kuului luonnon kauneudesta nauttiminen. Aamuyöllä astuimme veneeseen ja kuljimme hiljaisuudessa pitkin usvaista Loukisen virtaa. Uni painoi vielä silmissä, mutta ne avautuivat kurkien liittäessä äänettömästi joen yllä tai kun pieni vasa kurkisteli puun takaa venettämme. Suolla ei edes otson tuoksu pelottanut, kun mukanamme oli maailman paras hillakoira, Rieki, joka osasi ohjata meidät pois ohtosen reiteiltä. Marjanpoimintareissuilla vahvistettiin perheemme yhteenkuuluvuudentunnetta. Muisteltiin ja naurettiin lapsuuttamme ja toisiamme. Luulen, että marjareissut ovat sitä samaa muillekin suomalaisille perheille ja metsä on ruuan lisäksi myös ilon lähde. Kun me kuljemme tutuilla mailla, niin suhteemme siihen on erilainen, kuin ulkomaisten marjanpoimijoiden. Tuntemme vastuuta marjapaikoistamme ja toivomme palaavamme sinne uudelleen, joten emme jätä sinne roskia ja kakkapapereita lojumaan. Metsä on siisti

paikka, sillä luonnolla on tehokas jätteenpoistojärjestelmä jatkuvassa toiminnassa.

Marjojen poiminta on taloudellisesti järkevää, kun saan niistä ilmaista ravintoa.

Kuitenkin se tärkein asia on luonnossa kulkeminen ja kokeminen. Poimin usein marjoja käsin, sillä haluan liikkua kiireettömästi. En vouhota naama maassa hullun lailla, vaan pysähdyn katselemaan ympärilleni ja nautin olostani. Metsä on ollut suomalaiselle henkinen ja fyysinen koti ja sen takia allekirjoittanut on tuohtunut nykyisestä marjojen raastamisesta. Tutuilla metsämailla ja soilla on suuri merkitys. Niihin liittyy muistoja, tarinoita ja ihmisiä. Suomen metsät ovat eri tavalla merkityksellisempiä minulle kuin ulkomaiselle poimijalle, jolle metsä on vain työpaikka. Minulle se on koti ja turvallinen syli. Eikä sitä saa eikä pidä repiä tyhjäksi, eikä sitä saa sotkea. Metsässä on vielä joidenkin mielestä raja, se pyhä, jota pitää kunnioittaa eikä siellä voi kulkea välinpitämättömänä. Kaupalliset marjayrittäjät hokevat vuosi toisensa jälkeen, että sinne ne jäävät marjat mätänemään. En silti muista koskaan nähneeni hillasoilla mädäntyneitä edellisen vuoden marjoja. Kyllä ne kuuluvat ihan normaaliin luonnon kiertoon ja niille on myös muita käyttäjiä, kuin ihminen.

Kaikki mitä näät voi olla harhaa tai yhtä hyvin unelmaa

Kohti hallitsematonta maailmanpolitiikan julkisuutta

Tommi Koivula

Tänä päivänä vain harva aikaansa seuraava ihminen kyseenalaistaa väitteen, että Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän mullistuksissa on tekeillä jotain suurta. Muutosta on verrattu Euroopan vuosien 1968 ja 1989 tapahtumiin.

Vaikka mullistusten kaikki vaikutukset eivät ole näköpiirissä, laaja yksimielisyys tuntuu vallitsevan siitä, että sosiaalisella medially on ollut vähintäänkin tärkeä rooli tapahtumissa. Matkapuhelimet ja internet-yhteydet ovat olleet avainasemassa vallankumousten organisoinnissa. Kun aikaisemmin hallintoon tyytymättömien kansalaisten mobilisointi saattoi viedä viikkoja tai kuukausia, onnistuu se tänä päivänä muutamassa minuutissa tekstiviestillä tai Facebookissa ja Twitterissä. Turvallisuusviranomaisten voimakäytön seuraukset ovat puolestaan kaikkien nähtävillä YouTubeissa.

Merkitseekö nykyaikaisen sosiaalisen median esiin-nousu uudenlaista poliittisen organisoitumisen logiikkaa? Vai onko kyse viime kädessä pintapuolisesta loiskiehunnasta ja lyhytaikaisesta kansanvallan pyrskähdyksestä, jonka jälkeen vallankäyttö taas palaa ikiaikaisiin uomiinsa? Onko nykyaikainen julkisuus moninaisine ilmenemismuotoineen vapauden tai emansipaation väline vai vallankäytön käsikassara?

Kysymykseen on viime vuosina esitetty kahdenlaisia vastauksia. Näkökulma, jota voisi kutsua liberaaliksi, painottaa joukkoviestimien ja julkisen mielipiteen myönteistä, demokratiaa ja vapautta edistävää roolia. Tämän ajattelutavan mukaan julkisuuden on uskottu palvelevan kansalaisten etua tuottamalla tietoa, nostamalla esille epäkohtia, paljastamalla salassa pidettyjä asioita ja tätä kautta ikään kuin toimivan kontrolloimatonta vallankäyttöä estävänä voimana. Klassinen esimerkki tästä voisi olla vaikkapa Watergate-skandaali 1970-luvulla, jolloin sinnikkään toimittajakaksikon katsottiin ratkaisevasti myötävaikuttaneen presidentti Nixonin hallintoon pesiytyneiden väärinkäytösten paljastumiseen.

Tämän ajattelutavan rinnalla on elänyt kriittinen tulkinta, jota voitaisiin kutsua myös orwellilaiseksi näkökulmaksi. Esimerkiksi Persianlahden sodan jälkeen median ja politiikan tutkijat julkaisivat runsaasti kirjallisuutta, jossa korostettiin voimakkaiden maailmanpolitiikan toimijoiden kuten suurvaltojen tai viestintäalan suuryritysten kykyä ohjailla ja manipuloida julkisuutta omien päämääriensä edistämiseksi. Yhteistä näille tulkinnoille on ollut, että viestintäteknologia on

Tommi Koivula

YTT (Tampereen yliopisto, 2004)

Kirjoittaja työskentelee erikoistutkijana Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella

nähty ennen kaikkea kansalaisten ohjailun, vallankäytön ja hallinnan välineenä, oli kyse sitten suoranaisesta propagandasta tai muilla tavoin manipuloidusta julkisuudesta.

Tässä artikkelissa pyritään jäsentämään näitä kysymyksiä tarkastelemalla viestintäteknologian luonnetta ja kehitystä alkuaajoista nykyiseen monimuotoiseen kirjoonsa. Huomio kiinnittyy erityisesti teknologian tuottamaan kokemuksellisuuden määrään sekä nykyiseen, jota julkisuuden tuottajaksi pääsy on kulloinkin edellyttänyt.

Julkisen maailmanpolitiikan varhaisvaiheet

Kautta aikojen vaivalloinen tiedonkulku, rajalliset tiedot muista maista ja usein myös vahvasti paikalliset identiteetit ovat rajoittaneet ihmisten mahdollisuuksia ajankohtaisen tapahtumien seuraamiseen. Tuhansien vuosien ajan uutiset ja tiedot kaukaisista tapahtumista kulkivat verkkaisesti suullisina kertomuksina, lauluina ja piirroksina. Erityistä maailmanpolitiikkaa ei nykyisessä mielessä ollut olemassa, vaan ajankohtaisen asioiden seuraaminen rajoittui paikallisten ja lähialueiden asioiden seuraamiseen.

Tätä asiaintilaa voi viestintäteknologian näkökulmasta luonnehtia narratiivisen paradigman aikakaudeksi. Tieto maailman tapahtumista kulki suullisina, kirjallisina tai kuvan muotoon saatettuina kertomuksina tai narratiiveina, jotka vähitellen kulkeutuivat tapahtumapaikoilta kotiseuduille. Kuvaavaa tälle historian pitkälle (ja monissa osissa maailmaa edelleen ajankohtaiselle) viestintäjärjestelmälle on ollut sellaisten henkilöiden huomattava rooli yhteisöissä, jotka olivat itse käyneet kaukaisissa paikoissa ja pystyivät kotiseudulle palattuaan kertomaan muille näkemistään asioista. He ikään kuin toimivat välittäjinä kaukaisten tapahtumien ja kotiseudun asukkaiden välillä.

Kommunikaatioteknologian nopea kehittyminen 1800-luvun puolivälistä alkaen kuitenkin muutti radikaalisti viestinnän perusteita. Vallankumouksellinen muutos oli lennättimen käyttöönotto, jolloin periaatteessa kävi mahdolliseksi saada tapahtumista tietoa etäisyyksistä riippumatta miltei välittömällä nopeudella. Tällöin voidaan sanoa kuljettamisen (transportation) ja viestinnän (communication) eronneen toisistaan, koska lennättimen käyttöönotossa viestintä ikään kuin irtosi materian tilassa siirtymisen rajoitteista. Aikaisemminhan tieto oli kulkenut yhtä nopeasti kuin nopein ratsumies tai parhaassa tapauksessa juna tai höyrylaiva. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että ensimmäistä kertaa historiassa säännöllisten suhteiden pitäminen toisiin maanosiin tuli mahdolliseksi niin valtioille kuin kansalaisillekin.

Siten maailmanpolitiikka alkoi vähitellen avautua kansalaisille näyttämönä, jolla jatkuvasti tapahtui jotakin. Ensimmäisiä ajankohtaisia ilmiöitä tällä uudella maailmanpolitiikan näyttämöllä olivat sellaiset laajaa huomiota, kiistelyä ja viranomaisten arvostelua herättäneet tapahtumat kuin Krimin sota ja Irlannin nälänhätä.

Seuraava viestintäteknologian huomattava edistysaskel oli valokuvaus. Piirroksen ja maalauksen rinnalle nousseena se saavutti nopeasti arvovaltaisen aseman uskottavana ”todellisuuden” kuvaajana. Valokuvalla katsottiin vielä 1900-luvun alussa olevan kaikki ehdottoman dokumentin ja totuudellisuuden piirteet. Lisäksi se koettiin sellaisten asioiden kulttuurin, ideologian, runouden ja kaiken tyyppisten valmiiksi ajateltujen mallien vastakohdaksi. Se oli ikään kuin itse elämä reaalisuudessaan ja aitoudessaan.

Yhdysvaltain sisällissota merkitsi valokuvan läpimurtoa poliittiseen merkittävyyteen. Se oli ensimmäinen huomattava aseellinen konflikti jossa tapahtumia dokumentoitiin runsaasti valokuvina ja josta myös levisi maailmalle hyvinkin puhuttelevaa ja aikanaan poliittisesti kuohuttavaa valokuvamateriaalia.

Elokuvan synnyn myötä tullut liikkeen vangitsemisen mahdollisuus lisäsi entisestään luottamusta kuvan dokumentaariseen aitouteen. Sekä valokuva että elokuva näyttävät kuvaavan maailmaa sellaisena kuin itse sen näemme. Kuitenkin katsojan suhde elokuvaan

on emotionaalisesti voimakkaampi kuin suhde valokuvaan. Inhimillisen kognition perusominaisuus näyttää nimittäin olevan, että siirtyminen liikkumattomasta valokuvasta liikkuvaan koetaan avaruusvaikutelman lisäämisenä kuvaan. Tämän seurauksena elokuvan katsojalle syntyy todellisuuden tunne tai aistimus siitä, että se on samankaltainen ”todellisen” elämän kanssa.

Tällainen ”elävä” mustavalkoinen kuva yleistyi ensimmäisen maailmansodan aikoihin, jolloin esimerkiksi valtiovierailuista ja taistelukentällä hyökkäävistä joukoista saatiin kotirintamalle filmimateriaalia. Myöhemmin radion ansiosta nopea uutisraportointi saavutti laajat kuulijaryhmät. Toisen maailmansodan aattona elokuvaan lisättiin ääni. Seurauksena oli, että kuva muuttui mykkäfilmiin verrattuna taas pykälän verran todentuntuiseksi. Filmit taas muuttuivat värilliseksi 1950-luvulta alkaen.

Tiedon lisääntyminen ja tiedonkulun nopeutuminen lennättimen myötä vakiinnutti siis säännöllisen tiedonkulun kaukaisista tapahtumista. Se ei kuitenkaan muuttanut perusasetelmaa, että kansalaisten ja maailmanpolitiikan suhde oli luonteeltaan välittynyt ja vailla henkilökohtaista kokemuksellisuutta. Maailmanpolitiikan ”näyttämön” ja yksityisen vastaanottajan välillä ei ollut kokemuksellista kytkentää - ellei sattunut itse olemaan paikan päällä, mikä tosin ei välttämättä sekään taannut hyvää yleiskuvaa tapahtumista. Vaikka esimerkiksi sanomalehdistön uutisointi saattoi olla tunteisiin vetoavaa, se ei muuttanut perusasetelmaa, että lukija oli itse muualla, ilman että hän koki olevansa osa tapahtumista.

Kuka tahansa - mitä tahansa

Kansalaisten ja maailmanpolitiikan suhteen kannalta poikkeuksellisen merkittäväksi osoittautui suoran televisioraportoinnin synty ja kehittyminen 1960-luvulta alkaen. Tätä television aloittamaa kehitystä on voimistanut telekommunikaatiota ja tietojenkäsittelyä yhdistelevän ns. uuden sähköisen median esiinnousu ja yleistymisen eri muodoissaan. Näin viestimien teknisen ja sisällöllisen muutoksen voi sanoa olleen hyvin nopeaa lennättimen käyttöönoton jälkeen: viestintäteknologia on siitä lähtien jatkuvasti teollisuusmaissa moninaistunut, laajentunut ja tullut kattavammaksi.

Keskeinen muutos nykyaikaisen viestintäteknologian myötä on sen kyky tuottaa runsaasti ja nopeasti eläviä visuaalisia kuvia kommunikaation välineenä. Muutoksen ytimessä on, että uuden aikaisen teknologian tuottama materiaali muistuttaa eri muodoissaan maailmaa yhä enemmän sellaisena kuin me sen itse näemme. Näyttää siltä, että inhimillisen kognition perustavanlaatuisen tunnuspiirre on, että ”elävään” kuvamateriaaliin suhtaudutaan kuin todelliseen tapahtumaan, vaikka sen epätodellisuus tiedostettaisiinkin. Meillä on siis intuitiivinen taipumus suhtautua esimerkiksi television tuottamaan kuvaan yhtä emotionaalisesti kuin todelliseen tapahtumaan, vaikka epäilimme kuvan aitoutta. Tällainen välitön suhde

kuvattavaan kohteeseen perustuu siten ihmiselle luonnolliseen mentaaliseen prosessiin, jota ei voi välittää sanoilla tai muilla sosiaalisille konventioille perustuvilla viestinnän menetelmillä. Asian voi muotoilla niinkin, että kyseessä on luottamus tai usko siihen, että katsoja näkee television ja muun liikkuvaan kuvaan perustuvan teknologian näyttämät sinänsä rajatut ja valikoidut tapahtumat kokonaisuutena ja omilla silmillään. Luonnolliselta vaikuttava kuvamateriaali koskettaa tietoisien säätelyn ulottumattomissa olevaa tajunnan tasoa, jolloin se ikään kuin menee katsojan ”selkäyttimeen”. Teknologian tuottama välitön kokemus on kuitenkin kulttuurisidonnainen. Kaikki katsojat eivät koe materiaalia samanlaisena, vaan monimutkaisten kytkentöjen kautta se nivoutuu katsojan aikaisempaan kulttuuriseen kokemukseen.

Toinen poliittisilta seuraamuksiltaan merkittävä ja viimeaikaisempi muutos on ollut viestintäteknologian miniatyrisoituminen. Potentiaalisesti laajalle vaikuttava viestintäteknologiaa on yhä helpommin saatavissa, jolloin kynnys tiedon tuottajaksi laskee jatkuvasti. Nykyaikaisen viestinnän edellyttämä kallis ja suurta ammattitaitoa vaativa teknologia, esimerkiksi televisioteknologia, on tähän asti aiheuttanut sen että julkisuuden tila on vielä pysynyt hyvin rajoitetun instituutiojoukon käsissä - viime kädessä vain pieni joukko erilaisia toimijoita on pystynyt tuottamaan julkisuutta ja kamppailemaan sen hallinnasta. Jatkuva viestintäteknologian miniatyrisoituminen ja halpeneminen on kuitenkin laskenut julkisuuteen pääsyn kynnystä. Matkapuhelinten, YouTubein, Facebookin ja Twitterin kaltainen halpa ja helppokäyttöinen viestintäteknologia on muuttamassa perinteistä asetelmaa radikaalisti. Julkinen tila ei enää ole vain voimakkaiden instituutioiden hallussa, vaan periaatteessa kuka tahansa

- hyökkääjä, uhri, yksilö, järjestö, yhtiö - voi tuottaa julkisuuteen mitä tahansa materiaalia. Tyytymättömyyden organisoituminen on helpottunut radikaalisti.

Teknologian muutokset eivät kuitenkaan tarkoita kansalaisten kannalta sitä, että asetelma olisi tullut olennaisesti selkeämmäksi tai hallittavammaksi. Aikamme järjestäytymättömän ja sirpalemaisen tietovirran keskellä yksittäinen ihminen ei kykene jäsentämään joukkoviestimien tuottamaa massaa mielekkääksi kokonaisuudeksi maailmankuvansa puitteissa. Tyyppillistä runsaasta materiaalitarjonnasta huolimatta (tai juuri siitä johtuen!) on tapahtumia selittävän kehityksen vaillinaisuus tai puuttuminen. Suurten juonien sijasta yleisölle on tarjolla maailmanpolitiikasta näennäisen loppumaton määrä irrallisia ”episodeja”, joiden keskinäinen yhteenliittyminen on vaarassa jäädä epäselväksi. Aikaisemmin maailmankuvamme oli selkeämpi, koska se perustui ohjaillumpaan tiedonvälitykseen.

Hallitsematon julkisuus lisääntyy

Tiedonkulku on nopeutunut ja se on yhä kokemuksellisempaa. Yhä useampi taho pystyy osallistumaan julkiseen keskusteluun. Teknologia ja sen mahdollistama julkisuus ovat siis tuoneet maailmanpolitiikan lä-

hellemme, mutta kysymykseen siitä, ketkä sitä hallitsevat tai ketkä valitsevat sen sisällön ei ole olemassa yhtä, yleispätevää vastausta.

Voimakkailla maailmanpolitiikan toimijoilla näyttää edelleen olevan ajoittain kykyä ohjailta ja manipuloida kansainvälistä julkisuutta omien päämääriensä edistämiseksi. Joissakin tapauksissa teknologian ja julkisuuden vaikutus näyttää taas liberaalin ajattelutavan mukaisesti olevan sellainen, että valtiot joutuvat muuttamaan politiikkaansa ja reagoimaan julkisiin paineisiin ja kansalaismielipiteeseen. Näin sekä orwellilaisella että liberaalilla julkisuustulkinnalla on tänäkin päivänä relevanssia.

Näihin kahteen perinteiseen ulottuvuuteen on kuitenkin syytä lisätä myös kolmas uusimman teknologian kehitykseen kytkeytyvä tulkintatapa, jota voisi kutsua julkisuuden autonomiseksi tai ”hallitsemattomaksi” ulottuvuudeksi. Varsinkin viime vuosina julkisuutta on voinut useissa tapauksissa tulkita liberaali vs. orwellilainen -vastakkainasettelun lisäksi eräänlaisena maailmanpolitiikan hallitsemattomana tai autonomisena voimana, joka ei ole valtioiden tai suuryritysten ohjailtavissa, mutta joka ei myöskään ensisijaisesti vaikuta ”alhaalta ylöspäin”, sillä tavalla kuin liberaali ajattelutapa edellyttää. Taustalla on prosessi, jossa teknologian miniatyrisoitumisen ja toimijajoukon moninaistumisen takia julkisuus entistä alttiimmin pakenee valtion tai ylipäätään minkään yksittäisen toimijan kontrollista käyden siten luonteeltaan entistä hallitsemattommaksi.

1990 -luvun alussa syntynyt kansainvälinen henkilömiinojen kieltämiseen tähtäävä kampanjointi ja sen seurauksena syntynyt julkisuus on varhaisia esimerkkejä tällaisesta uudeltaisesta, perinteisten määritelmien ulkopuolelle jäävästä julkisuudesta. Kun miinojen vastaista kansainvälistä julkisuutta tarkastellaan jälkikäteen, on siinä huomattavaa se, että sillä ei ole ollut osoitettavissa mitään yksittäistä alkuunpanijaa. Itse asiassa henkilömiinakampanja on ollut historiassa ensimmäinen kerta, kun jokseenkin spontaani, järjestö- ja kansalaistasolta lähtenyt kansainvälinen julkinen paine on vaikuttanut valtioiden tekemisiin turvallisuuspolitiikkaan liittyvässä kysymyksessä.

Erityisen mielenkiintoista uudenvuodenlainen miinajulkisuus oli Suomen tapauksessa, jossa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevat kysymykset on perinteisesti suojattu julkiselta keskustelulta suppean ”valistuneen eliitin” piiriin. Miinojen kieltämiseen liittyvässä keskustelussa suomalaiset poliitikot olivat kuitenkin lähitokohdiltaan monessa suhteessa kansainvälisen miinakeskustelun armoilla, sillä keskustelun ja oman argumentoinnin teemat ja ehdot tuotettiin kehitysmaiden erottelemattoman miinasodankäynnin seurausten järkevyydessä ”suuressa maailmassa”. Vaikka yksittäisillä poliitikoilla oli mahdollisuus harkita omien kannanottojensa sisältöä ja myös vaikeamahdollisuuksia, ei Suomen kaltainen toimija näissä tapauksissa itse määrännyt sitä, millä ehdoilla miinailmiössä keskusteltiin. Ilmiö saattaa kuvastaa laajempaa aikamme

maailmanpolitiikan julkisuuden logiikkaa: yksittäiset, kenties tyypillisesti juuri pienet maat puhuvat suurten kansainvälisen keskustelujen ehdoilla ja ovat tuomittuja toimimaan sen tuomien vaatimusten ja haasteiden pohjalta. Tätä voisi kutsua nykyaikaisen julkisuuden tuottamaksi ”ylikansalliseksi paineeksi”, joka saattaa kovakouraisestikin runnoa kansallisia keskusteluja, valtioiden kannanottoja ja niiden ehtoja ulkoa asetettuihin muotteihin.

Tällainen hallitsematon julkisuus saattaa kuitenkin kohdata yhtä lailla myös suurvaltaa. Miinatapauksen kanssa vastaavanlainen esimerkkitapaus aikamme hallitsemattomasta julkisuudesta oli Irakin Abu Gh-raib -vankilassa ilmitullut Yhdysvaltain miehitysjoukkojen väärinkäytösten sarja vuonna 2004. Koko tapauksenhan esille nousua edisti olennaisella tavalla se, että yksittäiset vankilassa palvelleet sotilaat toisistaan tietämättä lähettivät kidutuksista valokuvia, videonauhoja, sähköpostiviestejä ja matkapuhelimella otettuja kuvia tutuilleen, joiden kautta tapaus ryöpsähti lehtien sivuille ja televisioon. Kyse ei ollut siis siitä, että tarmokas ja aloitteellinen lehtimies olisi paljastanut väärinkäytökset, vaan koko tapaus sai alkunsa suunnittelemattomista ja spontaaneista toistensa toiminnasta tietämättömien yksilöiden teoista, jotka uuden aikainen pienikokoinen, halpa ja helppokäyttöinen viestintäteknologia teki mahdolliseksi.

Miten valtiot ja kansalaiset pärjäävät?

Nykyaikaisen viestintäteknologian mahdollistama julkisuus näyttelee siis entistä suurempaa roolia kansalaisten tavassa ymmärtää ja jäsentää maailmanpolitiikkaa. Me saamme maailmanpolitiikasta informaatiota yhä enemmän ja nopeammin, informaatio on yhä voimakkaammin tunteisiin vetoavaa ja sitä tulee yhä useammista lähteistä.

Nämä kehityskulut tulevat lähitulevaisuudessa jatkumaan. Ei ole odotettavissa, että teknologian miniatyrisoitumisprosessi, laitteiston fyysinen pieneneminen ja muuttuminen entistä helppokäyttöisemmäksi ja hinnaltaan edullisemmäksi, pysähtyisi tai edes hidastuisi. Päinvastoin, kynnys julkisuuden tuottajaksi tulee luultavasti edelleen laskemaan ja informaatiovirta edelleen voimistumaan. Teknologia antaa lisäksi entistä enemmän mahdollisuuksia myös materiaalin kaikenlaiseen manipulointiin ja väärentämiseen.

Todennäköisesti tämä kehitys on kuitenkin saavuttamassa kulminaatiopisteensä. Onkin luultavaa, että 1900 -luvulle leimallinen kansalaisten luottamus julkisuuteen tuodun kuvamateriaalin todenperäisyyteen alkaa horjua ja kansalaiset alkavat suhtautua kuvaan ja sen uskottavuuteen aikaisempaa suuremmalla skeptisyydellä – informaatiotulvassa ja lukuisten paljastuneiden julkisuuden manipulointiyritysten jälkeen yleisön vakuuttaminen viestinnän keinoin käy entistä vaikeammaksi.

Skeptisyyden rinnalla on omiaan yltymään myös kansalaisten kokema vieraantuneisuuden tunne. Joka

paikkaan jatkuvana virtana välittyvä maailmanpolitiikka on entistä enemmän omiaan herättämään kyllästyneisyyttä ja turtumusta tilanteessa, jossa kaikki bruttaaleimmatkin yksityiskohdat näytetään ja yksilö yhä enemmän epäilee saamansa tiedon todenperäisyyttä tai ainakin viestinnän kykyä kuvata kattavasti sitä, mitä sen pitäisi. Tällä tavalla miniatyrisoituva viestintäteknologia altistaa meitä julkisuuden kuluttajina informaatioähkylle ja vieraantuneisuudelle. Toisaalta sama ongelmallinen prosessi avaa kansalaiselle myös mahdollisuuksia: tiedontuottajien ja näkökulmien lisääntyessä mahdollisuudet punnitun ja kriittisen kokonaiskuvan muodostamiseksi paranevat resursseja omaaville ja aktiivisille yksilöille, kun tarjolla on monista eri lähteistä saatua materiaalia.

Valtioiden näkökulmasta sama prosessi näyttää toisenlaisen puolensa. Niille viestintäteknologia näyttää muuttuvan yhä merkittävämmäksi, mutta samalla entistä vaikeammin kontrolloitavaksi voimaksi.

Ensinnäkin yltyvä tietovirta ja ajoittainen hallitsematon julkisuus tuo kokemuksellisuutensa ja reaaliaikaisuutensa vuoksi valtioille uusia pakkoja ja rajoitteita poliittiseen päätöksentekoprosessiin ja toimintatapoihin. Päätöksenteko muuttuu entistä näkyvämmäksi, ratkaisusta ja niiden perusteista keskustellaan entistä laajemmin julkisuudessa – riippumatta siitä, ollaanko julkisuudessa selvillä kaikista päätöksiin vaikuttavista tekijöistä vai ei.

Toisaalta yleisen mielipiteen merkitys näyttää edelleen kasvavan maailmanpolitiikassa ja erityisesti valtioiden strategisissa laskelmissa, samoin asiantuntijoiden ja mielipidevaikuttajien rooli korostuu kansalaisten maailmankuvan rakentajina.

Poliittisten päättäjien ja viranomaisten - valtioiden - on käytännössä mahdotonta täysin kontrolloida tällaista julkisuutta, johon uusi teknologia antaa entistä enemmän mahdollisuuksia. Päätöksentekijöiden kannalta aikamme maailmanpolitiikan julkisuus on yhä tyypillisemmin sitä, että poliitikot joutuvat ottamaan kantaa johonkin jo julkisuuteen nousseeseen ja sitä kautta ajankohtaistuneeseen kysymykseen ja täten ikään kuin ainoastaan reagoimaan, sen sijaan että he itse tuottaisivat sitä asialistaa, josta suuri yleisö keskustele.

Jossakin määrin kärjistäen voitaisiin puhua poliittisen auktoriteetin tietylnlaisesta uudelleenjakautumisesta, jossa valtiot ovat menettäneet asemaansa ajankohtaisten asioiden tulkitsijoina ja mahdollisuuksia. Sen sijaan vastuuta kasautuu yhä enemmän yksilön harteille. Samalla on kuitenkin aiheellista kysyä, tulemmeko kansalaisina sopeutumaan maailmanpolitiikan informaatiotulvaan ja entistä intensiivisemmän julkisuuden olosuhteisiin – kehittyvätkö siis medialukutaitomme ja kykymme julkisuuden kriittiseen tulkintaan yhtä nopeasti kuin teknologian sille asettamat vaatimukset?

MISSÄ ON KOTINI? – NUORTEN TILAT ANNA-LIISA HAAKANAN NUORTENKIRJOISSA

Kati Kanto

Lapsi oppii tajuamaan ympäristöään vähitellen. Hänen mielenkiintonsa ja tietonsa suuntautuu aluksi pieneen paikallisyhteisöön, sitten kaupunkiin, josta edelleen maahan ja muihin maihin. (Tuan 2003, 31.) Yi- Fu Tuan kirjoittaa, että ei ole mitään muuta samanlaista paikkaa maailmassa kuin koti. Mikä on koti? Onko se vanha kotipaikka, naapuruus, kotikaupunki vai isänmaa? Tutkijat puhuvatkin termistä "sense of place" eli paikan tunteesta. (Tuan 2003, 3.)

Koti on vahvasti tunnelatautunut käsite. Koti ei ole vain tila ja paikka jossain, vaan ennen kaikkea tunne. Yhteisön jäsenillä on oltava aina jotain yhteistä. Konkreettisen toiminnan ja tietoisuudessa syntyvän yhteenkuuluvuuden tunteen tuloksena kehittyvät ryhmäidentiteettiä vahvistava tietoisuusmuoto. Sosiaalinen vuorovaikutus tuottaa ja uusintaa jatkuvasti symbolista yhteisyyttä, joka ilmentää aidosti ihmisten pyrkimyksiä omasta mielestään elämisen arvoisen elämän järjestämiseen. (Lehtonen 1990, 23, 27.) Myönteisessä mielessä koti on paikka, jossa voi olla oma itsensä, saada ravintoa, toipua sairauksista, levätä ja kerätä voimia. Kodin tila on yksityinen, ulkomaailmalta suojattu ja sen sosiaaliset suhteet ovat usein intiimejä ja intensiivisiä. (Lauren 2008, 35.) Kodin käsitteeseen kuuluu rajanveto sisäisen ja ulkoisen välillä; koti on jotain, jossa ollaan ja josta lähdetään ulkopuolelle." (Laitinen 2002, 196, Lauren 2008, 35.)

Haakanan nuoret ja koti

Tutkimukseni kohde, sodankyläläinen Anna-Liisa Haakana (s. 31.1.1937) on nuortenkirjailijana erilaisessa asemassa kuin muut Lapin kirjailijat. Nuortenkirjoillaan *Ykä yksinäinen* (1980), *Ykköstyttö* (1981), *Kukka kumminkin* (1983) sekä *Kehnompäi Ketunen* (1986) hän sijoittuu samalla valtakunnalliseen nuortenkirjallisuuden genreen, mikä vapauttaa hänet olemasta suoranaisesti osa etelästä tulevaa valtakunnallista keskustelua. (Ks. Ridanpää 2005, 61.) Haakana tarjoaa monia mielenkiintoisia kirjallisuustutkimuksellisia näkökulmia. Tässä artikkelissa tarkastelen nuorten sijoittumista nuorisokulttuuriin, joka sodankyläläisessä pikkukylässä näyttäytyy hieman eri valossa kuin etelän valtakunnallisen keskustelun.

Haakanan nuorille koti merkitsee paikkaa, jossa tyydytetään perustarpeet; syödään, nukutaan, peseydytään. Kodin tunteen voi kuitenkin laajentaa koskemaan pihaa, piharakennuksia ja edelleen ympärillä avautuvaa luontoa. Merkittävä ihmisen muodostamista tiloista on myös suomalaisen kansallistunteeseen kuuluva sauna, joka esiintyy merkittävänä miljöönä jokaisessa kirjassa. Haakanan saunakuvaukset ovat hyvin intensiivisiä ja tarkasti kuvattuja. Nuori kokee saunassa oman ruumiillisuutensa, se symboloi myös vallan jakautumista sekä osoittaa myös rajan sukupuolta ja sukupolvien välillä. Sauna on nuorille tärkeä identiteetin hahmottaja. Ykä yksinäisessä nuorten eräretkeen liittyvä saunakohtaus mahdollistaa myös nuorten seksuaalisuuden kohtaamisen. Sauna on kuin äiti, lämmin ja turvallinen.

Mie olin tiennyt että yhdessä saunottaisiin, mutta oudolta tuntui repiä vieraiden likkojen kanssa vaatteita yltään. Onneksi oli saakelin pimeää, meillä paloi vain pieni kynttilä saunan ikkunalaudalla eikä saunassa pukuhuonetta ollutkaan, vaatteet piti jättää kylmään katokseen, jossa puita säilytettiin. Mie näin Seijan valkoisen selän ja pakarat ennen kuin se livahti sisään. (Ykä yksinäinen, 37.)

Haakanan nuoret saavuttavan itsenäisyytensä melko varhaisessa vaiheessa. Koska ympäristö on heille laajemminkin koti, myös talon ympärillä avautuva luonto, he kykenevät löytämään turvaa myös kauempana vanhemmistaan. Ympäristö alkaa saada negatiivisia merkityksiä vasta, kun nuoret puhuvat kaupungista, lähinnä Rovaniemestä ja yleensä etelästä. Keskuskohtaan muodostavat oma pihapiiri, koti, maantie, talo, pellot, metsät ja suot. Maantie mahdollistaa konkreettisen siirtymisen paikasta toiseen. Maantietä voi lähteä pois, mutta maantielle, kotitalon läheisyyteen palataan myös aina tavalla tai toisella. (Ks. Seutu 2001, 7.)

Niin mie saapastelin pimeässä illassa taskulampun valossa ja kylätie oli ah niin hiljainen. Puut puhuivat ympärillä minkä puhuivat, taivas kiilui kuin lyhty tähtiä täynnä ja revontulet, sellaiset haaleanvihreät repaleet, loiskivat ylös ja alas. Jalan alla narahteli tie ja mie laulelin mitä lie menolippua, jota mulla ei ole. (Ykä yksinäinen, 49.)

Filosofi Eero Ojasen mukaan tie on ihmisen ja luonnon yhteinen todellisuus. Tie on ihmisen merkki maailmassa, mutta se on vielä enemmän: ihmisen tapa olla maailmassa. (Ojanen 2006, 13.) Tie merkitsee itsenäistymistä, omaa tietä, omaa elämää. Kuten Ojanen kirjoittaa, kotoa lähdetään tielle, maailma on tie, tie vie aina jonnekin. (Ojanen 2006, 19.) Haakanan teoksissa tie on merkittävässä asemassa. Tiellä tapahtuvat tärkeät kohtaamiset. Tiellä nuoret ovat järjestäytyneen yhteiskunnan juurilla. Risteykset lähtevät eri suuntiin ja nuoren on päätettävä, mihin suuntaan hänen tulee lähteä. (Ojanen 2006, 23 - 24.) Tie on ihmisen ja maailman kokonaisuus, kulkemista.

1980-luvun nuori

Välitila on toistuva, nuoruutta jäsentävä ja arvottava metafora, jonka kautta nuoruus tai nuorisokulttuuri määritellään ajallisesti: nuoruus on vaihe ennen aikuisuutta, jolloin se ymmärretään ikään kuin eteisenä matkalla aikuisuuteen. Nuori nähdään ikään kuin ulkopuolisena tai eteisessä sisäänkäyntiä odottamassa. Nuoriso nähdään mellastavana ryhmänä ja yhteiskunnan tulevaisuuden resurssina, nuoruus hauskanpitoa tai elämänsentäänä. Nuorten kulttuurit ovat kietoutuneita osaksi suurempaa, usein luokkataustaista emokulttuuria. 1980-luvulla uusi metaforiikka valtasi alaa nuorisotutkimuksen piirissä. Post- tai myöhäismodernia käsittelevien ajatussuuntien myötä kielikuvat kulttuurisista muutosprosesseista tulivat myös nuorisotutkimukseen, minkä kautta oli mahdollista kuvata muutosta ja nuorten vaihtelevia identiteettejä sekä kiinnityksiä erilaisiin taustaryhmiin sekä globaaleihin populaarikulttuuriin virtauksiin. Nuorisotutkimuksessa painotettiin nyt muutosta, ironisia irtiottoja, sukkulointia ryhmästä toiseen, kaikenlaista irrallisuutta, vaihtelua, nuorten tekemää tunnettyötä sekä nuorten luomaa omaa tilaa ja monimuotoisia identiteettejä vastakohtana kiinteille luokkaan, paikkaan tai yhteen ryhmään sitoutuneille identiteeteille ja tyyliille. Postmodernin ajattelun

etuja oli suuremman tilan jättäminen toimijuudelle ja yksilöllisille tulkintaeroille nuorten kulttuureissa. (Tolonen 2001, 22 – 27.)

Haakanan teokset kuuluvat 1980-luvun nuortenkirjoihin, joissa vapauduttiin siitä edistyskellisen valistuksellisuuden puristuksesta, jossa ne olivat olleet 1960-luvulta lähtien. Edelleenkin vanhemmat kuitenkin ohjaavat nuorten valintoja oikeaan. Kokeilut tehdään tietysti piilossa vanhemmilta, luonnon helmassa. Kun kylähullu Leuku-Eenokki yllättää Anitran ja Hanne tupakoimasta ja juomasta alkoholia puupinon takaa, hän pitää heille saarnan ja uhkaa ilmoittaa asiasta tyttöjen kotona. Kokeilut loppuvat siihen.

Seksuaalisuuden alueella nuortenkirja uskaltautui kuvamaan myös valtavirrasta poikkeavia tilanteita ja yhä useammin tilanteita, jotka poikkeavat yhtenäismoraalin opetuksesta, vaikka tavallisimmin sen yhdeksi tehtäväksi ajatellaankin sosiaalistaminen ja vallitseviin arvoihin ohjaaminen. Anna-Liisa Haakana kuvaa *Ykköstytössä* tätä tilannetta, samoin teoksessaan *Kehnompí Kettunen*, jossa Jukkiksen veljen Antin tyttöystävä Riitta tekee abortin. Haakanan nuoret voi sijoittaa ”kadotettuun sukupolveen”, jonka länsimainen yhteiskunta on synnyttänyt kylkeensä. (Grunn 2003, 292.)

Kodittomuuden tila

Nuoruusikäiset voivat kokea myös tilan, jossa he tuntevat olevansa erillään arjen rutiinitoimista ja vuorovaikutussuhteista, ja kokevat olevansa ikään kuin irtileikattuina tai täysin yksin. Tällainen kokemus voi olla heille pelottava, mutta se rakentaa uudelleen koko kognis-affektiivisen kentän. Yhtäkkiä nuoren minuuden tunne ja itserepresentaatio ovat käytössä. Tämän kautta he voivat kokea itsensä olemassa oleviksi myös yksinäisinä sekä olevansa olemassa oman itsensä takia. Tämän tunteen kuvaamiseksi sopii parhaiten saksankielinen sana *Unbehaustheit*, kodittomuuden tila. (Bohleber 2010, 28 – 29.)

Mie en tiedä mikä minuun oikein oli, mutta kun mie näin, että Hilla rakensi hiekkalinnoja saunarannassa, ukki jo sytytteli kokkoa ja vesirajaa lähestyi kaksi ihmistä peräperää, Sauli ja Tuulikki, minussa repesi uusi raivo. Mie en aikunut mennä selittelemään niille äidin poissaoloa, katsomaan vauvoja hymyjä, ymmärtäväisiä säälinsekaisia silmäyksiä, ukin vaivoin kätettyä kiukkua. Mie halusin pois koko roskasta. (Kukka kummin, 145.)

Luonto on kotini

Kate Soper määrittelee teoksessaan *What is nature?* (1995) luonnon seuraavasti: “- - the term nature refers to everything which is not human and distinguished from the work of humanity”. Luonto on siis kaikkea, mikä ei ole ihmisestä tai ihmisen tuotetta. (Soper 1995, 15.)

Luonto on yhdistetty usein naiseuteen, miehet kulttuuriin. Feministisestä näkökulmasta tämä on hyvin ongelmallista, sillä nainen representoidaan näin ollen äiti-myytteihin, joten se vahvistaa vastakkainasettelua maskuliinisen-feminiininen välillä. Maan feministisointi tuottaa siis kahdenlaisia tulkintoja: maa on joko riistin kohteena tai hellyyden tai huolenpidon kohteena. Ekofeministinen näkemys korostaa huolenpitoa luonnosta. (Keskitalo-Foley 2003, 41.) Luonto vapauttaa tytön luomasta omaa naiseuttaan sosiaalisena konstruktiona. Nainen voi olla luonnossa vapaampi sukupuolidiskursseista, joiden avulla yleensä kirjoitetaan ruumiiseen sitä koskevat kulttuuriset säännöt, hierarkiat ja metafysiset sopimukset. Sukupuolidiskurs-

sien avulla hallitaan naisen olennaisinta osaa, hänen ydintään eli minuuttaan. (ks. Nykyri 1996, 35.)

Kun väsyttiin, kaivauduttiin toistemme kylkiin, Mara tarjosi minulle käsivartensa tyyneksi ja siihen mie käperryin. Hanne ja Per-Gunnar olivat muka kiven varjossa intiimisti kahden, mutta Sepe ja Lille-Hanne meidän kanssamme samassa vyöhydyssä. (Ykköstyttö, 68.)

Samalla tavoin myös maskuliinisuus on vapaampi linnoitautumisestaan, joka perustuu binaariselle, kaksijakoiselle ajattelulle, jota luonnehtii ennen kaikkea poissulkevuus, identiteetin määrittäminen kiellon ja torjunnan kautta. (ks. Leppihalme 1998, 78.)

Metsä tapahtumien näyttämönä

Erityisen merkittävä paikka Haakanan teoksissa on metsä. Metsää pidetään usein kaikkein tärkeimpänä elementtinä suomalaisen ja ylipäänsä uralilaisten kansojen maailmankuvassa. Metsän henkinen ulottuvuus liittyy Suomessa kansalliseen mentaliteettiin ja mielenlaatuun, jolle on tyypillistä taipumus yksityisyyden korostamiseen. Metsä on paikka, jossa suomalainen voi kääntyä kohti itseään, kohti omaa sieluaan ja tuntea eheytyvää yhteenkuuluvaisuutta luonnon, maaperän ja maiseman kanssa. (Varis 2003, 29.) Metsien merkitykset liittyvät pitkälti luonnosta saatavan elannon ja elämysten ympärille, jolloin paitsi merkitysten myös niistä kertovien tarinoiden kirjo on laaja ja värikäs. Toisinaan suomalaisuus liitetään myös takapajuisuuteen viittaavaan metsäläisyyteen, jolloin siihen liittyy myös marginaalisia merkityksiä. (Lauren 2008, 33) “Metsässä syntymän, elämän ja kuoleman ikuinen ja vääjäämätön liitto tulevat luonnollisesti ymmärrettäviksi, mikä auttaa suuressa ahdistuksessa ja surussa” (Lauren 2008, 42).

Kun nousin ja jatkoin matkaa, puut pudottelivat oksiltaan pisaroita vaikka ei satanut. Mie olin itse kyyneleisempi kuin metsä ja pensaikot, tai me kyynelöitiin kilpaa. (Kukka kummin, 95.)

Metsään liittyvissä kuvauksissa tulee ilmi myös henkilöiden sisäinen maailmankuva ja tunnetila kerronnan hetkellä. Metsässä opittu yksinäisyys johtaa siihen, että henkilöt eräällä tavalla pelkäävät elää kylässä – toisten ihmisten ja ongelmien parissa. Metsä sulkee sisäänsä yksityisen jättäen ulkopuolelle julkisen ja yleisen. Metsään mennään ikään kuin piiloon toisilta, siellä ihminen palaa autenttiseen ja vastaanottavaiseen olemassaolon tilaan, joka johdattelee ihmisen usein lapsuusmuistoihin. (Lauren 2008, 43.)

Kun lapset kasvavat, vanhemmat jättävät kuvainnollisesti lapset yksin metsään. Doreen Massey mukaan kotiin ei ole enää paluuta, ainakaan silloin, jos kuvitellaan koti pysyväksi paikaksi, josta olemme lähtöisin. Kodiksi kutsutun paikan kaipausta, nostalginen näkemys paikasta, puolestaan ryöstää kodilta sen historian. Vaikka nostalgia ei ole paha asia, se täytyy työstää niin, ettei se halvauttaisi kohdettaan. Tämä lähestymistapa toimii samalla tavalla kuin tunnettu luonnon ja kulttuurin väliset dualismit. Se kuuluu myös käsityksissä paikasta naisena ja äitinä, jonain mikä on jätetty taakse, mutta pysyy muuttumattomana. Masseyn mukaan nostalgia on lohduttavaa, mutta siitä täytyy luopua. Paikat jatkavat radoillaan ilman meitä, samoin kuin äideillä on omatkin elämänsä. “Takaisin ei siis ole menemistä, emmekä voi tehdä mitään muuta kuin jatkaa eteenpäin. Eikä siinä ole mitään pahaa”, Massey toteaa. (Massey 2008, 217.) Luonnolla ajatellaan olevan kyky palauttaa järkyneen mielen tasapaino. Kun nuori kokee itsensä kotona ulko-

puoliseksi, hän lähtee etsimään itseään kodin vaikutuspiiriin ulottumattomissa.

Mie painoin kasvoni sen selkää vasten, tuuli pyyhki lujasti otsaa, jos vähänkin kurkkasin sen olan yli. Ilma oli sininen, lumi sininen, taivas tumma ja korkea, tähdet näyttivät keinuvan, tuuli ja moottorin ääni humisivat korvissa, rannoilla vilahtelivat ohi mustat puut. Sitten tultiin kylän kohdalle, talojen valot valuiivat hangilla ja lumisilla kaduilla, varjot näyttivät mustilta kuiluilta, sitten taas vain varvikkoo, ilman ja lumen kirpeys poskilla, Jari-Pekan pusakan karhea kangas. (Kukka kummin-kin, 68.)

Feminiininen ja luonto

Feminiinisen ja luonnon välinen kytkös on toiminut merkittävänä naisten oikeuksien ja vapauden rajoittajana. Joessa yhdistyvät vapaudenkaipuu sekä kaikkivoipainen kaipuu säädel-
lä jokirantojen viljelyä sekä ehdoton puhtauden vaatimus (Mel-
kas 2008, 145):

Kesänmaku maisemassa vielä viipyi, vain joki näytti melkein mustalta, sen pinnassa keinui pehmoinen vesiheinä. Meidän ranta on aika matala, vedessä kasvaa ahvenruohoa, rannalla violetinkarvaista kaarlenvaltikkaa. (Ykköstyttö, 23.)

Veden äärellä tytöt kokevat myös ensirakkauden ja ensimmäiset seksuaaliset kokemukset. Näissä kuvauksissa henkilöiden intohimo maata kohtaan ei ole isänmaallista tai kotiseuturakkautta (topofilia), vaan seksuaalinen intohimo ja rakkaus kohdistuvat kuin maahan itseensä. Henkilöhahmot kuvataan kuin luontoon upotettuina, vailla rajoja heidän ja heitä ympäröivän luonnon välillä. Kehot elävät samaa aikaa ja metamorfoosia suuren äitinsä kanssa: maasta ihmiseksi ja ihmisestä maaksi: luonto on niin lähellä ihmistä, että se tulee jo hänen sisäänsä:

Mie tunsin maan allani ja oli kuin se olisi kasvanut minun lävitseni, pehmeät kissankäpälät, leinikkien valo ja heinien huojunta. Maukka oli pilvi ja sade ja korkea taivas. (Ykköstyttö, 29 – 30.)

Maan seksualisointi poikkeaa näin myös romanttisesta ja antroposentrisestä luontokuvauksen traditiosta. Kuvauksissa luontoa ja naista ei esitetä toisena, ne eivät ole olemassa meille vaan itselleen.

Mieheksi feminiinisessä

Ykä yksinäisessä 15-vuotias Ykä ystävystyy ikäisensä, syöpää sairastavan pojan kanssa. Sairaudesta muodostuu tila, jossa pohditaan suuria elämän lainalaisuuksia, nimenomaan sitä, mitä on sairaus, mitä se saa aikaan ihmisessä, miten määräytyy se, sairastuuko joku, kuoleeko vai paraneeko hän. Ykä kokee vierauden kokemuksen ystävänsä sairaudessa - hän antaa tälle lisänimen Yksijalkainen. Vierauden kokemus sairaudessa hahmottuu teoksessa omaksi lajikseen muiden vierauden kokemusten joukossa, joita ovat maailmankaikkeuden ilmiöiden ja asioiden yleinen käsittämättömyys, olemisen vierauden tajuaminen murrosiässä, toisen henkilön vierauden tajuaminen tai vieraus, joka näkyy yhteisössä. Sairaus pakottaa ihmisen näkemään perimmäisiä kysymyksiä. Sairaudessa on läsnä se ajatusprosessi, joka käynnistyy aina nopeasti, kun jokin vieras tai yllättävä vaikuttaa minuun. (Seutu 2001, 104 – 105, 115.)

Mie päätti taas kerran, että menen sitä pian morjesta-
maan. Turha päätös se oli, sillä koulupäivän päätteeksi mie
kuulin uutisen joka oli kuin isku palleaan. Ihmiset puhuivat
autossa suureen ääneen ja nyt varsinkin emännät tuntuivat ole-

van ylen määrin kilakoita. Säälin ja sensaation kiihdyttämistä
ne haastoivat toisilleen, että poika on viety Ouluun. Tiesin heti
kuka. Kuuntelin sydän jyskyttäen, mitä naiset puhuivat tau-
dinennusteesta, sanoivat toisilleen, ettei kukaan ollut kestänyt
hengissä kolmeakaan vuotta, siihen kuolee, siihen kuolee, sii-
hen kuolee.

- Näkkeekehän poika ennää kessää, sanoi joku.

Minua palelsi kuin horkassa ja silmiä särki. Ja samalla ylit-
seni humahti hurja tunne omasta olemassaolosta, elossa olos-
ta. (Ykä yksinäinen, 64 – 65.)

Luonto tarjoaa Ykälle paikan, jossa hän voi kohdata oman heikkoutensa ja myöntää oman puutteellisuutensa sekä toisen ihmisen läheisyyden tarpeen oman identiteetin rakennusaineena ilman että sitä leimattaisiin naismaiseksi homoudeksi tai hulluudeksi. (Siltala 1994, 466, Jokinen 2000, 226.) Yksijalkainen kieltäytyy miesten keskinäisestä kilpailusta eikä tavoittele valtaa ja asettuu näin alttiiksi leimautua heikoksi ja epäilyttäväksi, potentiaalisesti homoksi. Sairaus sulkee hänet pois normaalistä hegemonisesta maskuliinisuudesta. (Jokinen 2000, 227.) Ykän ja Yksijalkaisen välillä vallitsee eräänlainen miessidos, male-bond. Miessidos voi näyttää ystävyydeltä, mutta se voi ollakin este läheiselle ystävyydelle. Miessidos on tiettyjen normien rajaama miesten välisen kumppanuuden ja yhteisymmärryksen muoto, joka tukee maskuliinista hegemoniaa. Sidos liittää joukon miehiä, tässä tapauksessa Ykän ja Yksijalkaisen yhteen muita miehiä ja naisia vastaan. (Jokinen 2000, 224.) Kun Ykä ”tarjoaa” Yksijalkaiselle veneretken joelle, jossa hän itse on käynyt isän kanssa aiemminkin, hän osoittaa samalla olevansa Yksijalkaisen yläpuolella. Rentukat edustavat naiseutta, ”uhkeaa” luontoa, jota pojat eivät kykene hallitsemaan. Feminiininen vetää heitä puoleensa, he ovat sen lumoissa molemmat. Keltainen väri lyö heidän silmilleen mustasta vedestä kuin aurinko – sen edessä he ovat molemmat tasaveroisia:

- Nyt kato, mie sanoin Yksijalkaiselle. – Mie tarjoan eikä maksa paljo. Pitelin venettä paikallaan nojaamalla selkääni puunrunkoon. Joka puolella kasvoi rentukoita, vesi lipui niiden välissä ja pitkät vesiheinät kelluivat kuin hiukset. Liikuumme kukkameressä kun lykin hiljalleen venettä eteenpäin.

- Onpa uhkeeta, sanoi Yksijalkainen, - onpa uhkeeta.

Rannoilla kasvoi kortetta ja kynttiläkuusia, horsmaa, mutta se ei kukkinut vielä. Kulleronkukkia näkyi, keltaista leinikkiä, koko maailma auringonväriä tulvillaan.

- Onpa uhkeeta, Yksijalkainen hoki hokemistaan.

Iskin sauvoimen veteen, työnsin ja nostin taas. Joka painalus musersi nahkeita, raikkaita rentukoita sauvoimen alle. Asialle ei voinut mitään, niitä oli niin paljon, ettei niitä voinut väistää, niiden oli pakko murskaantua. (Ykä yksinäinen, 123 – 124.)

Yksijalkaisen kuolema merkitsee Ykälle vapautumista aiemmasta sidoksesta. Näin hän kykenee luomaan suhteen toiseen sukupuoleen:

Kyllä se oli Seija. Se nauroi, sen ruskeat silmät kipunoivat, se heitti mustaa lettiään ja oli ihan okei.

- Hei, se sanoi. – Mitä Ykä?

- Mitäpä tässä. Mie elän. (Ykä yksinäinen, 146.)

PRIMAARILÄHTEET:

Haakana, Anna-Liisa 1980: *Ykä Yksinäinen*. Juva: WSOY.

— 1986: *Kehnompi Kettunen*. Juva: WSOY.

— 1983: *Kukka kumminkin*. Juva: WSOY.

— 1981: *Ykköstyttö*. Juva: WSOY.

Laatukirjailijan kriteerit

Helsingin Sanomat -niminen julkaisu on innostunut keksimään laatukriteereitä kustantajille ja kirjailijoille. Näihin kriteereihin kuuluu muun muassa hyvä myynti, hyvät palkinnot ja hyvät arvostelut Helsingin Sanomissa. Näin saadaan kirjallisuuden laadulle lopultakin matemaattinen tilastointimalli, jota onkin odotettu Genjin tarinasta saakka eli noin tuhat vuotta.

Kriteerit ovat kuitenkin pahasti puutteelliset. Kirjailijan laatua suomalaisessa kirjallisuudessa ei voi mitata vain myynnillä ja kivoilla kriitikkokavereilla. Pitää olla substanssia ja! Seuraavat viisi kriteeriä pitää oitis liittää tähän kirjallisuuden pisaistamiseen.

1. Nukahtamiskriteeri.

Suomalainen proosa on aina ollut tunnettu hyvän unen tuojana. Parhaat pisteet saa romaani, joka uinauttaa lukijansa viidessä minuutissa, heikoin esitys on kirja, jota saa tankata puoli tuntia, eikä vielä kukaan tule Nukumatti silmään.

2. Noitumiskriteeri.

Kotimainen alkuvoimainen proosa on sitä parempaa, mitä enemmän siinä kiroillaan, koska se silloin kuvastaa elämää, ihmisiä ja yhteiskuntaa sellaisena kuin ne ovat. Älkäämme tinkikö realismin ilosanomasta! Kymmenen pistettä per ulkosynnytin / sielunvihollinen per sivu.

3. Vulgääriseksikriteeri.

Hyvä suomalainen proosa kukkii litinää, lätinää, ähinää ja huohotusta läpimärällä hetekalla. Ten points per ejakulaatio ja viisi pinnaa pettingistä per sivu.

4. Sotakriteeri.

Ei romaania ilman sodan läsnäoloa, ei ainakaan Suomessa. Täydet 10 pistettä, mikäli joka sivulla mainitaan joko sisällis-, talvi- tai jatkosota. Korean sodasta erityismaininta.

5. Ulkonäkökriteeri

Suomalaisen nykyproosan vahvuutta mitataan sillä, miten sieviä kirjailijat ovat kirjan takakannen värikuvassa. Parhaat pisteet eli täydet kymmenen vaaleasta, pörröisestä enkelikuontalosta ja mielteliäistä rusohuulista, jotka ovat naiskirjailijalla sopivasti mutrullaan ja mieskirjailijalla skeptisesti vinossa.

6. Tasalaatuisuuskriteeri

Upouutena kriteerinä joukkoon on lisättävä tasainen laatu, ehjä kielioppi ja hyvä suoritus. Tämä tarkoittaa sitä, että kirjailijalla ei ole mitään kerrottavaa, mutta hän on taitava laittamaan peräkkäin yhdentekeviä lauseita.

Näillä kriteereillä mikä tahansa kirja pääsee hivuttautumaan kansakunnan kirjakomutinin päälle ja pysymään siellä ainakin kolmien Linnan juhlien ajan.

KIRJAESITTELY

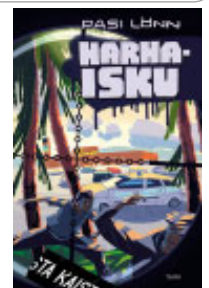
Niilo Nikkonen

Pasi Lönn
Harhaisku

ISBN: 978-951-31-5924-5

TAMMI, 2011, 191s.

Kannen tekijä: Jussi Kaakinen

Pasi Lönn on kirjoittanut vetävän rikosromaanin nuorisolle. Harhaisku noudattaa perinteistä poikien seikkailutarinoiden linjaa. Kirjan päähenkilöt ovat Pertsan ja Kilun reinkarnaatioita positiivisesti. Väinö Riikkilä jätti isot saappaat joihin Pasi Lönn on onnistunut astumaan luontevasti.

Kirjan parhainta antia on todella hyvä juoni, jossa olisi ainesta ja esimerkkiä mihin tahansa dekkariin. Kieli on luontevaa, turhia sievistelemätöntä ja hyvin aikaamme kuvaavaa. Lönn kritikoi yhteiskunnan ilmiöitä nostamatta kuitenkaan heristelevää sormeja pystyyn. Osansa kritiikistä saavat myös poliisintyön lieveilmiöt miehisen egon nostattajina. Poliisina Lönn tietää mistä kirjoittaa.

Nuortenkirjana Harhaisku on ehdottomasti parhaimmistoa ja dekkarina se peittoaa menneen tullen suuren osan kotimaista "kovaksi keitettyä" rikoskirjallisuutta.

AJATUKSIA KAUPUNKIRAKENTAMISESTA

Teksti: Kristiina ja Esa Tikkala

Kuvat: Aleksi Tikkala

I

Kaupunkikuvaa hahmotetaan ja havaitaan ensisijaisesti visuaalisesti, mutta myös tilallisena kokemuksena. Tiettyä paikkaa havainnollistetaan tai verbalisoidaan luonnon tai arkkitehtuurin maamerkkejä muistelemalla. Vesistöt, vaarat, mäet ja rakennukset määrittävät paikkakuntaa. Valtarakenteet ja elinkeinot merkitsevät alueita omikseen ja nämä merkkaukset muuttuvat valtarakenteiden mukana.

Ennen kohosivat kirkontornit kylien ja kaupunkien maamerkkeinä. Tänäpä massiiviset kauppakeskukset valtaavat pinta-alaa niin kaupungeissa kuin maaseudullakin muistuttaen tehtävästämme ensisijaisesti kuluttajina. Puistot ja puutarhat ovat saaneet väistyä henkilöautoilun ja paikoituksen tieltä niin monen vuosikymmenen ajan, että sitä erehdytään pitämään jo ainoana totuutena liikennejärjestelyssä.

Kulloinkin vallassa olevat jättävät merkkinsä rakennettuun ympäristöön. Nykyajan nimettömät markkinavoimat ei enää alleviivaa mahtiaan rakennusarkkitehtuurilla kuten aiemmin yksityiset suuromistajat tekivät. Aateliset ja tehtaan patruunat sijoittivat persoonalliseen, taidokkaaseen, jopa pröystäilevään arvoraakentamiseen. Heille oli tärkeää saada myös kulttuurista arvontantoa elinkeinotoiminnalleen, joten myös teollisuusrakennuksia suunnittelivat aikansa parhaat arkkitehtuurin taitajat Siksi monista 1900-luvun alkupuoliskon rakennuksista, käyttötarkoituksesta riippumatta on löydettävissä kestäviä esteettisiä arvoja, toisin kuin tämän päivän nopeasti pystytetyistä teollisuushalleista.

Rovaniemellä vanhoja kauniita esimerkkejä elinkeinoraakentamisesta ovat mm. Marttiin vanha puukkotehdas ja Postiautovarikko, joka nykyisin palvelee taidemuseona. Tämän päivän huonosta suunnittelusta puolestaan varoittavana esimerkkinä on "parkkihallikauppa" kahden päiväkodin ja lasten kuvataidekoulun naapurissa. On uskomatonta, että vielä 2000-luvulla ohitetaan niin eettiset, esteettiset kuin ekologisetkin arvot kaupungin keskustasuunnittelussa. Päiväkotilasten lähimaisema on nyt massiivinen betonihyllystö autoineen ja puristuksiin jäi myös kaupungin yksi harvoista arvoraakennuksista, satavuotias Rovaniemen ensimmäinen asemaraakennus.

Kaupunkisuunnittelu ja raakentaminen ilmentävät yhteiskunnassa vallalla olevien arvojen paikallisia sovellutuksia. Ne ovat valintoja joilla voidaan edistää asukkaiden viihtyvyyttä ja mielenterveyttä tai pelkästään lyhytnäköistä voiton maksimointia.

Kaupunkisuunnittelu voisi aivan yhtä hyvin lähteä kaikenikäisten asukkaiden hyvinvoinnin tavoittelusta, eikä sen tarvitse olla ristiriidassa elinkeinotoiminnan kanssa.

II

Suomalainen lainsäädäntö kaavoituksen osalta mahdollistaa haluttaessa asukkaiden laajan kuulemisen ja eri intressipiirien näkemysten mielekkään yhteensovittamisen. Kuitenkin vallalla oleva käytäntö on jotain muuta: markkinavoimille alistuen tyydytään liian usein persoonattomaan talotuotantoon, jonka tärkeimmät kriteerit ovat vain nopea aikataulu ja halvat kustannukset. Kestävän

kaupunkirakentamisen tulisi kuitenkin olla pitkäjänteistä ja harkintaan perustuvaa toimintaa.

Kaupunkisuunnittelu- ja rakentaminen ilmentävät aina myös aikakautensa päättäjien arvovalintoja ja sosiaalisia painotuksia. Kaupunkiratkaisut joko huomioivat tai laiminlyöivät eri ikäisten asukkaiden mahdollisuudet osallistua yhteisön arkeen. Tuskin koskaan ajatellaan, että rakentaminenkin voi olla joko syrjäytymistä ehkäisevää tai edistävää lapsi- ja nuorisotyötä. Suunnittelun ongelma onkin, että elämän eri sektorit erotetaan keinotekoisesti toisistaan. Yhdyskuntasuunnittelu on samalla asuntopolitiikkaa, sosiaalityötä, kulttuuripolitiikkaa tai ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa.

Entäpä, jos rakennussuunnittelussa pitäisi miettiä rakentamisen vaikutuksia laajasti ihmisen terveyteen. Mitäpä, jos pohdittaisiin ympäristöpsykologian mukaisesti ihmisen hyvinvointia, luontokokemuksen tarvetta, lapsen oikeutta liikkua ja leikkiä ja kohdata luonto omassa kotipihassaan, hyötyliikunnan välttämättömyyttä kaikenikäisille?

Eikö nyt 2000-luvulla ekosysteemin tulevaisuus pitäisi olla myös kaupunkisuunnittelun kantava periaate. Ekologista on välttää uuden turhaa rakentamista ja sen sijaan kehittää laadukasta korjausrakentamista. Samanlainen hinta uuden rakentamiselle ja vanhan korjaamiselle puoltaa tietenkin korjaamista! Korjaaminen säästää luontoa ja kulttuuria sekä tarjoaa luovia haasteita rakentamiselle.

Ekologiset, ympäristöseikat, sosiaaliset tekijät, asumisviihtyvyys ja esteettiset arvot jäävät kiireessä helposti huomiotta. Kaupunkeja tulee suunnitella ei ainoastaan vuosikymmenien vaan vuosisatojen aikaperspektiivillä. Tanskalainen ympäristöarkkitehti Jan Gehl pitää kaupunkirakentamisessa kolmena tärkeimpänä periaatteena terveyttä, esteettisyyttä ja ekologisuuutta. Ihmiset liikkuvat keskustassa jalan ja pyörällä, lisäksi puistot ja viheralueet takaavat hyvän ilmaston. Rakentamisessa valo ja luonnon kasvuaika huomioidaan sekä tietenkin rakennusten mittasuhteet ja kauneus.

Esimerkiksi Keski-Euroopan viehättävät vanhat kaupungit näyttäytyvät nykyihmisille miellyttävinä aikakerrostumia sisältävinä paikkoina joissa on helppo viihtyä ja aistia ihmiselämän ylisukupolvinen jatkumo. Suurissakin kaupungeissa monesti pieni on kaunista vaikka sen vastapainona saakin nauttia aiempien mahtijärjestelmien suureellisesta ja taidokkaasta monumentaalirakentamisesta.

III

Elinympäristömme vaikuttaa meihin monin tavoin. Pyrimme muokkaamaan omaa lähiympäristöämme mieleisemmeksemme. Olemme aina vuorovaikutteisessa suhteessa ympäristöömme joko aktiivisesti tai tiedostamattamme.

Kaupunkikeskuksissa asuvilla on rajatut mahdollisuudet vaikuttaa ympäristöönsä. Siksi suunnittelu- ja kaavoitusvaiheessa tämä suhde asuinympäristöön on otettava erityisen vakavasti. Monipuolinen asukkaiden kuuleminen ja heidän näkökantojensa huomioiminen on oikeudenmukaisuuden ja demokratian kannalta välttämätöntä.

Kaikki hyvin suunnitellun kaupungin edut, jotka tekevät asukkaiden elämän mielekkääksi viehättävät myös vierailijaa. Kaupunki jossa asukkaat viihtyvät on paikka jossa myös kävijöiden viihtyminen on taattu.

Kaupunki on elävä ajassa muuttuva yhteisö. Sillä on oma historiansa, oma nykyhetkensä ja toivoaksemme oma hyvä tulevaisuutensa. Sillä on omat tarinansa, oma oikea elämänsä, oma luonteensa. Näiden unohtaminen lyhytnäköisen markkinavoimien intressien alle on anteeksiantamaton ja hyvin vaikeasti korjattavissa oleva vääryys.

IV

Kotikaupunkimme 51-vuotias Rovaniemi on kasvanut ainutlaatuiseseen luonnonympäristöön. Kahden suuren joen kohtaaminen hulppeiden vaarojen ympäröivässä jokilaaksossa on viehättänyt ihmisiä tuhansia vuosia. Varhaisen asumisen jälkiä on viime aikoihin saakka löydetty aivan kaupungin keskustasta. Yhdistetyn rautatie- ja maantiesillan kummallakin rannalla on merkkejä ikiaikaisesta asumisesta ja elämästä.

Lokakuussa 1944 saksalaisten tuhoamaan kauppalaan jäi vain harvoja rakennuksia jälkipolville. Sodan jälkeen tuho on jatkunut ”omin voimin”, osa säästyneistä rakennuksista ja huomattava osa jälleenrakennusajan rakennuksista on saanut väistyä rakennusfirmojen teollisesti tuotettujen elementtilaatikoiden tieltä. Tämä persoonaton elementtirakentaminen jatkuu edelleen ja uhkaa yhä uusia historiallisia kohteita.

Ainoa innovatiivisuus tässä elementtirakentamisessa rajoittuu rakennusten nimeämiseen, nouseehan kaupunkiin yhtä aikaa betoniset hallitsijat ”Majesteetti” ja ”Paroni” sekä naapureidensa yli kurkotteleva ”Joutsen”!

Kaunis kulkutautisairaalaan toiminut hirsirakennus Ounaskosken sillan itäpäässä, Teräksen talo Valtakadun varrella, entisen kansalaiskoulun rakennus Rovakadun alkupäässä olkoon tässä esimerkkeinä.

Yksi omituisimmista ja ekosysteemin kannalta arveluttava suunnitelma on tuhota Kirkonjyrhämän ranta-alue kasaamalla jätemaata rantavesiin ja täyttämällä puistoalue rakennuksilla. Tämä Rovaniemen korkeudella harvinaisia puulajeja sisältävä, nykyisen terveystakeskuksen eteläranta on alue, jolta useimmat kivikautiset löydöt on tehty.

Keskeinen nyt jo osittain hävityksen kohteena olevan kaupunkikuvan suunnittelija Alvar Aalto kaavaili aikoinaan kauaskatseisesti rakennuskorkeudeksi neljä kerrosta. Se on sama kuin alueemme puuston kasvukorkeus. Aallon periaate on kannatettava ja kestävä ekologisesti, esteettisesti, ottaen huomioon niin valon kuin tilankin sekä ympäröivän vaaramaiseman.

Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana Rovaniemellä vallitsi ennenäkemätön yhteishenki ja innostus. Siitä ajasta muistuttavat jälleenrakentajien työt. Ranskalaisen taidehistorioitsijan Charlotte Malapraden esille nostaman Ferdinand Salokankaan työt ovat saaneet laajaa arvostusta kaikilta muilta paitsi Rovaniemen kaavoittajilta.

Onneksi entinen kauppalantalo säilyy omistajansa kulttuuriymmärryksen ansiosta. Tuho uhkaa kuitenkin Salokankaan suunnittelemaa entistä kansalaiskoulun rakennusta. Jos tämä talo hävitetään YIT:n elementtilaatikoiden tieltä katoaa ainoa Rovakadun eteläpään 50-luvulta säilynyt katunäkymä.

Edellä olemme kuvanneet vain muutamia kaupunkikuvan ja kaupunkimme historian kannalta keskeisiä paikkoja. Kaupunkimme harvojen säilyneiden vanhojen rakennusten tuhoaminen on Rovaniemen dementoimista. Se ei saa päästä tapahtumaan.

V

Rovaniemen pienehkö perinteinen keskikaupunki on varsin hyvä paikka asua kaikenikäisille. Palvelut, kulttuuri- ja harrastusmahdollisuudet ovat lähellä, jopa luonto, kunhan jokirannat säilytetään asukkaiden vapaana virkistysalueena. Jotta se sellaisena säilyy on jokainen vihreä paikka säilytettävä. Rovaniemellä on tilaa toteuttaa monenlaista rakentamista muualla.

Pieni kaupunkikeskusta mahtavan luonnon, Ounasvaaran ja jokien kainalossa on ainoa todellinen vahvuutemme. Ainutlaatuiselle Ounasvaaralle pääsee jalkaisin varttitunnissa keskikaupungilta.

Kaupunkimme ei saa mitään lisäarvoa korkeista rakennuksista tai täyteen ahdetuista kortteleista rakennusyhtiöiden standardirakennuksineen. Ei Rovaniemi muutu suurkaupungiksi jos Valionrantaan toteutetaan järjetön korkea hotelli tai jätemaalla täytetään Kemijokea Kirkonjyrhämän alueella. Nämäkin suunnitelmat toteutuessaan johtavat kaupunkimme identiteetin ja ainoan todellisen vetovoimansa luonnonläheisyyden katoamiseen.

Emmehän anna sellaisen tapahtua.

Meänmaan filosofii muistuttaa paljolti venäläistä: se oon feeperiä, joka pannee ihmiset maaperhään. Se tekkee äkkitoppia ja kääntää ko se huomaa, ette tie oon oikea mutta menosuunta väärä. Se lähtee kotia ko eksyksissä olhaan ja se oon ko yksrivinen haitari, jolla freistathaän huiskuttamalla pelata Hammarforsin kohinaa.

Meänmaassa oon ollu monta feeperiä: Mataringissä oli Wiklundilaisuus 1700-luvula. Feeperi oli niin korkea, ette jokku tansasit alasti väylässä ja toiset saarnasit mailmanloppua.

1845 Karesuaniassa tuli äkkitoppi ko Laestadius seiso keskelä raittia ja kaato viinatynnyrit maahan ja käski pojat kotia hoithaan omhaisia. Tämä kuume levisi heimolaisten tykö Norhjaan, jossa poltettiin herroitten talo ja lyötiin nimismies hengiltä. Meänmaan yinalueela alko korpelalaisuus, joka oli yksrivisen hanurin jieskausta ja villiruusua kurkkupuristuslauluna.

Samanaikaisesti reisukuume nousi ja Meänmasta tuli Ruottin issoin reisukontturi. Kirunalaiset saivat aatoksen kruuvassa hathuun ja lähit kurkku suorana ulvoen junila Stalinin paratiishiin. Pajalassa ulvonta meni niin hyvin kaupaksi, ette yks Niemen Kalla myi ihmisiä Neuvostoliittoon. Makson se sai Ameriikan taaloissa ja opiskasuunissa. Sanova, ette plakkarit pursusit ko se marsi raitila. Täränössä laitettiin punaliput ja pruunit yniformit. Feeperi oli kova.

Mitäs näistä filosoofiisista raivokohtauksista oon jäljelä? Mulla oon näistä henkilökohtasia kokemuksia, sen verran vanhaa mie olen. Muistan ko mie johin Kesäkirkkoa 40 vuotta aikaa. Met meinasimma laulaa joitaki lauluja Kihlankissa, mutta met emmä saahneet rauhaa. Tuli miehiä, joitten silmät paloivat ko sysinhauat ja net käsit plokata kampeet ja jatkaa matkaa. Yhessä kylässä mie prukasin piittää jumalanpalveluksia. Kylän otta oli tulikuuma filosoofisesta feeperistä, rintamakarkuria piettiin pyhimyksinä ja Stalini oli vielä ylin jumala. Saarnan jälkhiin tuli kolo tinka. Jieskattiin ja puhistiin, nuuskua mollattiin ja piippua veettiin keuhkotki kuumina. Mie triivastuin ko Villi-Kero Narviikissä, jossa kerranki sattui ihmisiin ko pääsi varsin tappelheen merimiesten kans. Sitte ko Neuvostoliitto hajosi mie päätin, ette annappa mie käyn siinä kylässä kysymässä, ette ”noh?” Mie menin entisheen kirkonmenopaikhaan. Joima kahvia ja porisimma. Mie kattoin emäntää oikeen silmiin ja sain, ette ”noh!” Se, ette ”mitäh?” Mie, ette ”noh, mitäs tet nyt sanotta? Vieläkö kylässä olhaan kovia komunistiä?” Vaimo puihhautti päätä ja sano, ettei ”tässä kylässä ole koskhaan ollu komunistiä, mene Kihlankhiin, sielä saattaa olla!” Jo mie nauroin ja emäntä kans. Äkkitoppifilosofiitä. Passaa seki.

50-luvula Meänmaassa oli vielä filosoofista kuumetta. Sitte tuli 60-luku. Uusi aika. Neljäkymmentälukulaiset paranuit kuuhmeista ja freistasit lieventää aatheita ja kaikin olit yhtäkkiä muka niin terhveitä, ettei tinkakaveria löytynyt paljon misthään. Ko mie olin Uppsalassa 1968 ruottalainen keskiluokka ja hullunfiinitten ihmisten kläpit aloit hajottaan paikkoja, muka feeperissä, vaikka pruuari ei noussu yli 37. kraita. Elämöittit ittele virkoja, pahasen porvarit.

80-taalila ei ollu enää aatoksista jäljilä ko murusia. Filosooffinen jästi oli menettäny käymisskyvyn. Silloon alehtiin hoksaahmaan ja keskhiin asioita. Tosi filosofiitä ei enää syntynyt, kansankoti ja harmaja sossuhoito oli syöttäny kaikile pensiliiniä. Joka halusi kuumetta, hääty simyleerata, tällätä. Hypokontri leivisi.

Simylantismi oon 80-luvun ja 90-luvun filosofii. Simylantit aloit valithaan päänsärkyä ja niskakipua ko het olit koulussa saahneet tukkamyllyä kielen takia ja muka narrihuksista veetty ko net olit suomea puhuhneet. Niin net kokkoonuit ruottiksi, ko monet ei suomea osahneet. Net kaappasit kielen omaksi filosofiiksi.

Meänmaan filosofiaan yks suunta nyt oon simyltanismi, saahaan siukkarahhaa. Simyltanismin eliittiroikka hokkee, ruottiksi, ette sorrettu. Ko mie meänkielelä kysyn kuka heitä oon sortanheet, net vahtaava ko lehmä uutta kesänavettaa, ete ”Vah?” Ko net ei ees käsitä kysymystä.

Met, jokka olema feeperin lapsia, met saama armonpenikkoina tytyä murishiin, joita ummikoitten pöylitä putoaa.

Mutta älästä huoli: Leipää n’oon rieskan murutki!

Bengt Pohjanen
Kirjailia

REETORIN KUULUSTELU

TENTISSÄ AGONIN UUSI PUHEENJOHTAJA KATI KANTO

Kati Kanto, olet AGONin uusi puheenjohtaja. Puheenjohtajan ensimmäisiä virkavelvollisuuksia on vastata Reetorin kuulusteluun.

1. Mistä olet?

Olen Tornioista. Minulla on kaksi veljeä, kolme siskoa, vanhempani ovat eläkkeellä. Äitini on ollut luokanopettaja, isä rakennusmestari. Olen saanut luonnonläheisen ja perinteisen kasvatuksen. Isäni suku on Arpelasta, äitini Satakunnasta, syvältä Hämeestä, nykyisen Sastamalan kunnasta.

2. Mikä olet?

Olen nainen. Olen opettaja, taiteilija, tutkija, opiskelija, toimittaja.

3. Mitä harrastat?

Harrastan liikuntaa, lukemista, kaikenlaista taiteilua kirjoittamisesta ja kuvataiteesta laulamiseen.

4. Milloin filosofia kolahti?

Se on kolahtanut aina, aina olen tykännyt pohdiskella asioista, miettiä. Tieteenä se on alkanut kiinnostaa opiskeluiässä.

5. Mikä filosofia sinua kiehtoo?

Minua kiehtoo taiteen filosofia, oikeastaan kaikki filosofia.

6. Kuka on suosikkifilosofisi?

Aristoteles

7. Mitä on taiteenfilosofia?

Taiteenfilosofia tutkii taiteen olemusta ja sitä, miten taidetta voitaisiin edistää. Se on hyvin lähellä estetiikkaa, joka on sen rinnakkaistiede.

8. Miten edistäisit filosofian harrastusta?

Järjestäisin filosofisia kerhoja ja kokoontumisia myös nuorille. Haluaisin myös kehittää taiteen harjoittamista kaikissa eri muodoissa joka ikävaiheessa – se on yksi avain myös filosofiselle pohdinnalle.

9. Kirjoita filosofinen runo! (noin viisi säettä)

Olen asunut kaukana,

*kaikki
liian*

tässä on

hyvä

Kuva: Kati Kanto

